

การศึกษาการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย¹

received 12 SEP 2022 revised 28 JAN 2023 accepted 1 FEB 2023

ศักรินทร์ สุทธิสาร

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการถ่ายภาพสร้างสรรค์

ภาควิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ

คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับการลงสีภาพถ่ายขาวดำที่ปรากฏในประเทศไทย การนำไปใช้งานโดยผู้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ และการเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสี มุ่งเน้นให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของภาพถ่ายขาวดำลงสีและความสำคัญในการนำภาพถ่ายมาใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับแหล่งเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในปัจจุบันจำนวน 10 แห่ง และผู้เชี่ยวชาญในการตกแต่งภาพถ่ายขาวดำเป็นภาพถ่ายสี จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์จากภาพถ่าย จำนวน 2 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลตัวอย่างประชากรจากนักศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีความต้องการใช้งานภาพถ่ายร่วมในการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 50 คน

ผลการสำรวจพบว่าสถานการณ์ทั่วไปของการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยพบว่าในด้านกระบวนการมีลักษณะการลงสีภาพถ่ายขาวดำอยู่ 3 วิธีคือ 1) การลงสีภาพถ่ายขาวดำด้วยมือแบบระบายสี 2) การลงสีภาพถ่ายขาวดำลงสีโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ และ 3) การลงสีภาพถ่ายขาวดำด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยการลงสีภาพถ่ายขาวดำโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์เป็นวิธีที่มีความนิยมใช้งานและให้ความสมจริงมากที่สุด โดยประเภทของภาพที่ถูกเลือกมาลงสีมากที่สุดคือประเภทภาพถ่ายบุคคล ด้านการนำไปใช้งานผู้ใช้ถูกแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือการใช้เพื่อการศึกษา การค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ และการใช้ด้วยเหตุผลส่วนตัว เช่น การใช้เชิงสุนทราภรณ์ ความงามทางศิลปะ และทางศาสนา ในด้านความน่าเชื่อถือของภาพถ่ายขาวดำลงสีในความเห็นของผู้ใช้มีความน่าเชื่อถือในระดับปานกลาง โดยผลการวิเคราะห์แนวทางการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยสามารถสรุปผลได้ดังนี้ ภาพถ่ายขาวดำลงสีในปัจจุบันแม้ผู้ลงสีจะพยายามสืบค้นข้อมูลเพื่อให้ได้ความถูกต้องสมจริงมากที่สุด ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีความถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมด

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการเปลี่ยนภาพถ่ายขาวดำเป็นภาพถ่ายสีเพื่อการศึกษาทางศิลปะในประวัติศาสตร์ล้านนา” ได้รับทุนพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2021 ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จปี 2022

ในด้านการศึกษาและการนำไปใช้งาน ผู้ใช้งานควรพิจารณาจากเนื้อหาของภาพถ่ายเป็นหลัก ควรอ่านเนื้อหาและคำอธิบายภาพ สืบค้นแหล่งที่มาและ อ้างอิงถึงแหล่งข้อมูลที่เคยเผยแพร่แนบมากับรูปภาพเสมอ รวมไปถึงการค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติมด้วยตนเอง หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงการนำไปใช้งานได้ ควรใช้ในกรณีที่มีการกล่าวถึงเรื่องสีในภาพโดยตรงและระบุในการนำไปใช้งานว่าเป็นภาพขาวดำลงสีใหม่ และอ้างอิงถึงที่มาของแหล่งเผยแพร่ภาพขาวดำลงสีเสมอ

คำสำคัญ: ภาพถ่ายขาวดำ, การลงสี, ภาพถ่าย, การศึกษาประวัติศาสตร์

The Study of the Process and Colorized Photographs Usage for Historical Study in Thailand¹

Sakkarin Suttisarn

Lecturer, Program in Creative Photography,
Department of Media Arts and Design,
Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University

Abstract

This research aims to study the process and use of colorized photographs for historical studies in Thailand. It will examine the methods of coloring photographs, as well as their dissemination and implementation as historical tools. Focuses on the phenomenon of colorized photographs and the importance of bringing photography into a historical study by using mixed methods that contain Qualitative Research and Quantitative Research. The tool for collecting data is a non-participant observation with 10 colorized makers at the present, having an in-depth interview with 2 specialists in colorized photographs and 2 specialists in the study of history through photography, the data was collected from 50 history students who desire to use photography in their studies by using questionnaire for the quantitative research.

The result of the survey demonstrated that the general use of colorized photographs for historical study in Thailand has 3 types of process, colorized by painting, colorized by retouching software on computer, and colorized by artificial intelligence. Colorized photographs by retouching software on computer is the most popular and most realistic while portraits are most chosen to be colorized. Colorized photographs were separated into 2 types of usage, for study and historical research, and for personal reasons such as recreation, artistic, and religious. Colorized photographs gain medium trustworthiness from users. The analysis and result guidelines from using colorized photographs for historical study showed that even attempting to research extensive data to ensure authenticity but those photographs might not be complete and accurate.

¹This research article is a part of the research project “The Colorized Photographs Process for Lanna’s Art Historical Study”
This research project is supported by Chiang Mai University, Fiscal year 2021, Completed on 2022.

For study and usage, users should always consider content, source, and credits including additional information about the photographs from research. In case that users cannot avoid using any colorized photographs, it should be used when the color is directly mentioned and specifies that it was colorized photographs, and always refers to the source of colorized photographs.

Keywords: Black and White Photo, Colorization, Photograph, Historical Studies

บทนำ

ภาพถ่าย นับว่าเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ถูกใช้ในการบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาเป็นเวลาช้านาน เนื่องจากภาพถ่ายเป็นสื่อสากลที่ทุกคนสามารถเข้าใจและสะท้อนถึงสภาพชีวิตและสังคม บอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาพถ่ายสามารถบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์ พฤติกรรมของมนุษย์ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ และพิจารณาได้อย่างรอบคอบแม้เวลาหลังจากบันทึกภาพจะผ่านไปแล้วยังเนิ่นนาน ภาพถ่ายถูกพัฒนาและใช้งานอย่างแพร่หลายในการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ และเป็นเครื่องยืนยันหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะในทางด้านวัฒนธรรม ภาพถ่ายถือเป็นสื่อสารสนเทศที่ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวและรายละเอียด ดังจะเห็นได้จากการที่ภาพถ่ายถูกยอมรับในฐานะเอกสารจดหมายเหตุลักษณะหนึ่งสำหรับผู้ศึกษาทางประวัติศาสตร์ โดยนำเอาไปประกอบกับวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต

การถ่ายภาพในประเทศไทยนั้นมีเอกสารบันทึกการเข้ามาของวิทยาการถ่ายภาพไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2388 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยเข้ามาพร้อมกับคณะเผยแผ่ศาสนาคริสต์ โดยบาทหลวงลาร์นอดิ (L' Abbé Larnaudie) ได้นำกล้องถ่ายรูประบบดาแกร์ไทป์ (เทคนิคแผ่นเงิน: Daguerreotype) เข้ามายังกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2388 ตามคำสั่งของพระสังฆราช ฌ็อง บาติสต์ ปาลเลอกัวซ์ (Jean-Baptiste Pallegoix) ชาวฝรั่งเศสและในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงเป็นกษัตริย์ที่สนพระราชหฤทัยในความรู้และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการจากต่างประเทศอย่างจริงจัง ทรงเป็นพระองค์แรกที่ได้นายพระรูปและทรงใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์พระองค์และสยามประเทศ ด้วยมีรับสั่งให้ส่งพระบรมฉายาลักษณ์ไปมอบให้แก่ประมุขประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งการถ่ายภาพเริ่มแพร่หลายมากขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เนื่องด้วยพระองค์ทรงสนพระทัยในการถ่ายรูปอยู่มาก ทรงซื้อกล้องถ่ายรูปและมีกล้องถ่ายรูปติดพระหัตถ์เมื่อเสด็จประพาสที่ต่าง ๆ เสมอ อีกทั้งยังจัดให้มีการอวดรูปและประชันรูปขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในงานไหว้พระพุทธรชินราช ณ วัดเบญจมบพิตร ในปี พ. ศ. 2447 ทำให้การถ่ายภาพเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นในประเทศไทย (Tantivitthayapitak, 2022)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การถ่ายภาพในประเทศไทยจึงมีการใช้งานมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงมีภาพถ่ายจากในอดีตหลงเหลือตกทอดมาสู่ปัจจุบันเป็นจำนวนมาก ภาพถ่ายในอดีตเหล่านั้นจึงเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้สนใจค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ นำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัย หากแต่ภาพถ่ายจำนวนมากโดยเฉพาะในช่วงแรกของการเริ่มมีการถ่ายภาพในประเทศไทย ด้วยเทคโนโลยีในช่วงเวลานั้นเป็นการถ่ายภาพแบบภาพสีขาวดำ ซึ่งไม่สามารถบันทึกรายละเอียดของสีต่าง ๆ ไว้ในภาพได้อย่างครบถ้วน การนำภาพถ่ายขาวดำมาทำการศึกษาวิจัยของผู้ศึกษาทางประวัติศาสตร์ จึงต้องใช้การอ้างอิงจากหลักฐานลักษณะอื่น ๆ นอกเหนือจากภาพถ่ายเป็นตัวอ้างอิงเพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ของเนื้อหาในส่วนที่ไม่ได้มีการบันทึกสีเอาไว้ ซึ่งสีเหล่านี้อาจเป็นส่วนประกอบสำคัญต่อการศึกษาในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น สีของเครื่องแต่งกาย สีของสถาปัตยกรรม เป็นต้น หากขาดหลักฐานต่าง ๆ มาอ้างอิง นักประวัติศาสตร์ต้องใช้การคาดเดาจากภาพถ่ายขาวดำที่มีอยู่ในการตีความทางประวัติศาสตร์มาทดแทน

การลงสีภาพถ่ายขาวดำ เป็นกระบวนการหลังการถ่ายภาพที่สามารถพบเห็นได้ในภาพถ่ายในอดีต โดยการลงสีภาพถ่าย ยุคแรกเริ่มนั้นมีเพื่อวัตถุประสงค์ด้านศิลปะ ความสวยงาม ความสมจริงของภาพถ่ายและ ภาพยนตร์เป็นหลัก เป็นการระบายสีที่มีคุณสมบัติโปร่งแสงทับลงไปบนรูปภาพถ่ายขาวดำส่วนต่าง ๆ เช่น สีมิว สีเสื้อผ้า เป็นต้น ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั้งบนภาพถ่ายและปกนิตยสารในอดีต การลงสีภาพถ่ายขาวดำเริ่มลดบทบาทลงเมื่อมีการเข้ามาของฟิล์มถ่ายภาพแบบสี และถูกทดแทนด้วยการถ่ายภาพดิจิทัลในเวลาต่อมา

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายขาวดำลงสี ดาราภาพยนตร์ในอดีต
สมบัติ เมทะนี ที่เผยแพร่ในนิตยสารดาราภาพยนตร์
Note: From Dailynews, 2022

ทั้งนี้ การเกิดขึ้นของ Digital Colorization และการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI : Artificial Intelligence) ทำให้การลงสีภาพถ่ายขาวดำกลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้ง ทั้งในเชิงศิลปะและการนำมาใช้เพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา รวบรวมขั้นตอนและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย เพื่อทำความเข้าใจและเรียบเรียงกระบวนการการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย สำหรับผู้ที่สนใจสามารถนำกระบวนการนี้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูลจากภาพถ่ายและสามารถเป็นแนวทางในการตัดสินใจเพื่อใช้งานภาพถ่ายลงสีประกอบการอ้างอิงได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนภาพถ่ายขาวดำเป็นภาพถ่ายสีเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการนำภาพถ่ายขาวดำลงสีมาใช้งาน รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์การนำไปใช้เพื่อการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ที่มาของการลงสีภาพถ่ายขาวดำ

การถ่ายภาพถือกำเนิดอย่างเป็นทางการ โดยนับตั้งแต่หลุยส์ ดาแกร์ (Louis Daguerre) ได้เผยแพร่กระบวนการ Daguerreotype ในปี ค.ศ. 1839 ตามมาด้วยกระบวนการอื่น ๆ เช่น Calotype, Ambrotype, Tintype, Albumen print แต่การถ่ายภาพส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาพขาวดำ ความพยายามที่จะทำให้ภาพถ่ายมีสีสันจริงนั้นเกิดขึ้นนับตั้งแต่มีการถ่ายภาพ ความพยายามที่จะสร้างภาพสีเพื่อความเหมือนจริงมากขึ้นครั้งแรก คือกระบวนการ Colour Daguerreotypes เกิดขึ้นโดยจิตรกรและช่างพิมพ์ ชาวสวิตเซอร์แลนด์ โยฮันน์ แบปติสต์ แซนริง (Johann Baptist Isenring) ในปี ค.ศ. 1839 โดยใช้ Gum Arabic ผสมกับผงสีฉาบลงไปบนผิวแผ่นฟิล์มรูปแบบของเทคนิคนี้ได้รับการจดสิทธิบัตรในอังกฤษโดย ริชาร์ด เบียร์ด (Richard Beard) ในปี ค.ศ. 1842 และในฝรั่งเศสโดย เอเตียน เลกชี (Étienne Lecchi) ในปี ค.ศ. 1845 ความพยายามในการแข่งขันกันเพื่อหาวิธีสร้างสีให้กับภาพถ่ายนั้นจะเห็นได้จากปี ค.ศ. 1842 แดเนียล เดวิส จูเนียร์ (Davis, Daniel Jr.) ได้จดสิทธิบัตรกระบวนการ Colour Daguerreotypes ผ่านการชุบด้วยไฟฟ้าในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน (Hill, 1973)

ภาพที่ 2 ภาพลงสีแบบ Coloured Daguerreotype ในปี ค.ศ. 1850
Note: From Wikipedia, 2019

Colour Daguerreotypes ถูกลดบทบาทลงเมื่อเกิดการถ่ายภาพแบบฟิล์มกระจกและการอัดภาพลงบนกระดาษอัดภาพ ซึ่งเริ่มพบเห็นการระบายสีลงบนกระดาษอัดภาพเพื่อให้เป็นภาพถ่ายสีในช่วงปี ค.ศ. 1900 แต่ไม่พบบันทึกว่าผู้ใดเป็นผู้เริ่มต้นระบายสีลงบนภาพถ่ายเป็นครั้งแรก ภาพถ่ายลงสีด้วยมือได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1900 - ค.ศ. 1940 โดยเฉพาะภาพถ่ายทิวทัศน์ ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ชนชั้นกลางในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา เพื่อการใช่มอบเป็นของขวัญในโอกาสสำคัญต่าง ๆ การลงสีบนกระดาษอัดภาพสามารถทำได้ง่าย โดยการใช้สีชนิดที่มีความโปร่งใสระบายสีลงบนแผ่นภาพถ่ายโดยตรง การระบายสีด้วยมือจึงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการสร้างภาพสีในช่วงเวลานั้น เห็นได้จากการถูกนำไปใช้งานในวงการภาพยนตร์ เมื่อ จอร์จ เมเลียส (Georges Méliès) ผู้สร้างภาพยนตร์ เรื่อง A Trip to the Moon ได้ทำการว่าจ้าง เอลิซาเบธ ทุลลิเยร์ (Elisabeth Thuillier) นักลงสีชาวฝรั่งเศสและทีมงานกว่า 200 คนมาลงสีให้กับฟิล์มภาพยนตร์เรื่อง The Kingdom of Fairies (Peshin, 2022)

ภาพที่ 3 ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง The Kingdom of Fairies ของ จอร์จ เมเลียส

Note: From Kozak's Classic Cinema, 2017

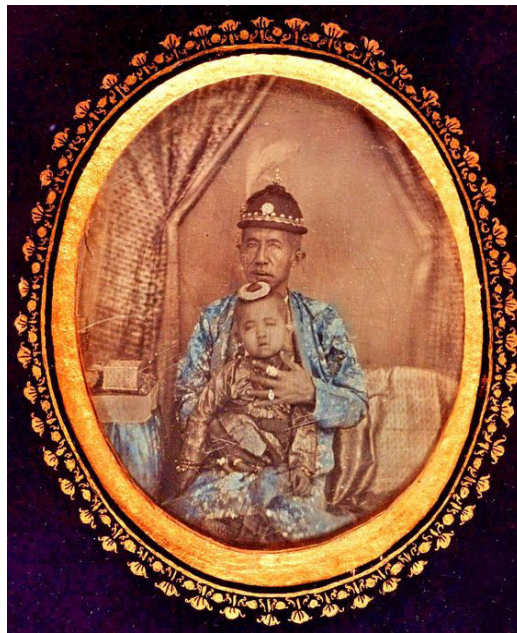
นอกจากในยุโรปและอเมริกาเหนือแล้ว การลงสีภาพถ่ายขาวดำนี้เองก็ได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1860 เป็นไปได้ว่าเริ่มต้นเข้ามาในญี่ปุ่นพร้อมกับ ช่างภาพ ชาร์ลส์ พาร์กเกอร์ (Charles Parker) และ วิลเลียม พาร์ก แอนดรูว์ (William Parke Andrew) ภาพถ่ายลงสีในญี่ปุ่นถือว่าได้รับความนิยมและมีการผลิตเป็นจำนวนมากจนถึงต้นศตวรรษที่ 19 เริ่มเสื่อมความนิยมลงไปเหมือนกับในยุโรปและอเมริกาเหนือจากการพัฒนาของการถ่ายภาพสี จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1935 บริษัท American Kodak เปิดตัวฟิล์มถ่ายภาพสี Kodachrome ซึ่งนับเป็นฟิล์มถ่ายภาพสีที่จัดจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ครั้งแรกและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้บทบาทของการลงสีภาพถ่ายขาวดำในตลาดการถ่ายภาพค่อย ๆ ลดบทบาทและหายไปในเวลาต่อมา (Henisch & Henisch, 1996)

ภาพที่ 4 สตูดิโอถ่ายภาพขาวดำในยุคมะจิของญี่ปุ่น ช่วงประมาณปี ค.ศ. 1907
Note: From Research Gate, 2022

จนในช่วงปี ค.ศ. 1970 การพัฒนาของคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ตกแต่งภาพได้สร้างบทบาทให้การลงสีภาพถ่ายขาวดำให้กลับมาอีกครั้ง โดย วิลสัน มาร์เกิล (Wilson Markle) อดีตรัฐมนตรีชาวแคนาดาได้พัฒนากระบวนการ Digital colorization เพื่อแก้ไขภาพถ่ายขาวดำให้เป็นภาพถ่ายลงสี โดยใช้วิธีเลือกสีสำหรับแต่ละวัตถุตามความทรงจำและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการเปลี่ยนภาพถ่ายหรือฟิล์มภาพยนตร์ในอดีตให้เป็นภาพสี ในเวลาต่อมา โดยภาพขาวดำแรกของวิลสันที่แปลงเป็นภาพสีมาจากภาพถ่ายในโครงการ อะพอลโล (Apollo) ขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA: National Aeronautics and Space Administration) ที่ต้องการจะนำไปเผยแพร่ทางโทรทัศน์ ต่อมา ในปี ค.ศ. 1983 วิลสันได้ก่อตั้งบริษัท Colorization Inc. และขอจดสิทธิบัตรกระบวนการ “Colorization” ในเวลาต่อมา

ในประเทศไทย แม้ไม่มีการบันทึกเป็นเอกสารชัดเจนถึงการเข้ามาของภาพถ่ายลงสีในอดีต แต่ยังพบหลักฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉายร่วมกับพระราชธิดาด้วยเทคนิคแผ่นเงิน (Daguerreotypes) ซึ่งพระราชทานเป็นของขวัญจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แก่ประธานาธิบดีเจมส์ บูแคนัน (James Buchanan) โดยมี ประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) เป็นผู้รับในปี พ.ศ. 2404 (Khumphuang, 2022) เป็นที่ยืนยันได้ว่าเทคนิคการทำสีภาพแบบ Colour Daguerreotypes เข้ามาในประเทศไทยได้เกี่ยวกับการเข้ามาของการถ่ายภาพในประเทศไทย

ภาพที่ 5 พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ฉายร่วมกับพระราชธิดาด้วยเทคนิคแผ่นเงิน (Daguerreotypes)

Note: From Qsmtthailand, 2022

ข้อถกเถียงในการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสี

การลงสีภาพถ่ายขาวดำในอดีตเป็นกระบวนการที่ทำหน้าทดแทนสีที่ไม่ปรากฏในภาพถ่ายขาวดำในเวลานั้นด้วยเหตุผลต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์และความสวยงามให้กับภาพถ่ายขาวดำที่ถ่ายในเวลานั้นเป็นหลัก หากแต่ในปัจจุบันกระบวนการถ่ายภาพสีได้เข้ามามีบทบาทหลักในการบันทึกภาพ มีความสมบูรณ์ถูกต้อง และสมจริงของภาพถ่ายอย่างครบถ้วน ความจำเป็นในการลงสีภาพถ่ายขาวดำด้วยเหตุผลข้างต้นจึงมีไม่มากเท่าในอดีต การลงสีภาพถ่ายขาวดำในปัจจุบันเป็นลักษณะของการนำภาพถ่ายขาวดำในอดีตมาลงสีเพื่อให้กลายเป็นภาพสีด้วยเหตุผลด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ หรือตอบสนองความถวิลหาอดีต (Nostalgia) ของผู้ลงสีภาพถ่ายเป็นหลัก ซึ่งไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ได้สร้างข้อถกเถียงขึ้นมาถึงความเหมาะสมของการลงสีภาพถ่ายขาวดำในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นด้านจริยธรรม ด้านคุณค่าทางศิลปะ หรือความถูกต้องทางประวัติศาสตร์

ประเด็นถกเถียงในเรื่องการลงสีภาพถ่ายกลายเป็นข้อถกเถียงมาตั้งแต่ในทศวรรษ 1980 เมื่อเริ่มมีการใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาทำหน้าที่แทนนักลงสีภาพด้วยมือในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ เพื่อใช้ลงสีให้กับภาพยนตร์คลาสสิกขาวดำหลายเรื่องเพื่อดึงดูดผู้ชมให้มากขึ้น ข้อถกเถียงที่มีตั้งแต่แนวปฏิบัติในกระบวนการที่มีคุณภาพต่ำที่มีเรื่องของต้นทุนทางพาณิชย์จากกลุ่มนายทุนในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ การละเว้นต่อคุณสมบัติเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของภาพถ่ายขาวดำ ไปจนถึงเป็นการดูถูกโดยนัยต่อต้านฉบับ วิสัยทัศน์ของศิลปิน และการเพิกเฉยต่อประวัติศาสตร์ จีน ซิสเกล (Gene Siskel) และ โรเจอร์ อีเบิร์ต (Roger Ebert) นักวิจารณ์ภาพยนตร์และนักข่าวชาวอเมริกันของ Chicago Tribune เรียกกระบวนการลักษณะนี้ว่า “การทำลายล้างแบบใหม่ของฮอลลีวูด” (Rodness, 2021)

ยูริโกะ ซาโตะ (Yuriko Saito) นักปรัชญาชาวญี่ปุ่นได้ให้ข้อเสนอโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทความของเธอว่า ความไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับคุณค่าของการลงสีภาพและงานต้นฉบับมักทำให้เกิดข้อถกเถียงว่า “งานศิลปะเป็นของศิลปินหรือเป็นของสาธารณชน” และในบริบทของภาพประวัติศาสตร์คำถามกลายเป็น “ประวัติศาสตร์เป็นของใคร?” ซึ่งนับเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงมาอย่างต่อเนื่องในบริบทของการลงสีภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับด้านศิลปะและประวัติศาสตร์ (Saito, 1989)

ในปี ค.ศ. 1992 แบรินด์เสื้อผ้า United Colours of Benetton ได้จุดประกายความไม่พอใจเมื่อมีการนำรูปถ่ายขาวดำของ เดวิด เคอร์บี้ (David Kirby) นักเคลื่อนไหวทางสังคมชาวอเมริกันวัย 32 ปี และผู้ป่วยจากการติดเชื้อ HIV โดยเป็นภาพที่ถ่ายในปี ค.ศ. 1990 ที่เคอร์บี้กำลังอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิตโดยแวดล้อมด้วยครอบครัวของเขามาใช้ในแคมเปญโฆษณา

ภาพ “The face of AIDS” ถูกถ่ายโดย เทเรเซ่ แฟร์รี (Therese Frere) เป็นชื่อที่ตั้งให้กับภาพถ่ายนี้ในนิตยสาร LIFE ซึ่งภาพถ่ายนี้มีจุดประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ป่วยที่เจ็บป่วยจากโรคซึ่งถูกตีตราจากสังคมมากที่สุดในช่วงเวลานั้น เมื่อภาพถ่ายขาวดำภาพนี้ได้รับเลือกให้ใช้สำหรับแคมเปญโฆษณาของ Benetton ผู้บริหารของบริษัทได้ตัดสินใจปรับภาพถ่ายรูปนี้ให้เป็นภาพสี “เมื่อฉันเห็นภาพของ เทเรเซ่ ใน LIFE ฉันรู้สึกว่ามันดูเหมือนภาพพระเยซูคริสต์เพียงแต่ในภาพนั้นเขากำลังจะเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ มันเหมือนกับภาพวาด ปัญหาเดียวคือมันเป็นภาพขาวดำและฉันอยากให้มันสมจริงมากกว่านี้” ทิบอร์ คาลมาน (Tibor Kalman) บรรณาธิการและหัวหน้านิตยสาร COLORS ของ Benetton กล่าวกับ แอน โรนีย์ (Ann Rhoney) นักลงสีภาพที่ทำงานด้วยเทคนิคการลงสีด้วยมือ โดยให้ทำการลงสีภาพนี้ให้มีลักษณะเหมือนภาพเขียนสีน้ำมัน โดยโรนีย์ได้ใช้เทคนิคการจิ้มสีน้ำมันด้วยไม้จิ้มฟันที่พันปลายด้วยสำลีลงบนภาพโดยตรงเพื่อให้ภาพมีรายละเอียดและพื้นผิวที่ดูคล้ายภาพสีน้ำมัน

ทาง Benetton มีความพึงพอใจกับภาพที่ออกมาและปล่อยแคมเปญโฆษณาออกไปตามที่กำหนด แต่เมื่อภาพถูกเผยแพร่ออกไปประชาชนจำนวนมากกลับรู้สึกไม่พอใจต่อการกระทำนี้ แม้ว่าทาง Benetton พยายามกล่าวว่าพวกเขายามสร้างความตระหนักในประเด็นต่อโรคนี้ แต่ประชาชนที่แสดงความไม่พอใจมองว่า แบรินด์เสื้อผ้าใช้ความทุกข์ของผู้ป่วยเป็นสินค้า นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของชาวรักร่วมเพศออกเดินประท้วงไปตามถนนเพื่อเรียกร้องให้คว่ำบาตร Benetton แต่ โรนีย์ยืนยันว่าทาง Benetton ไม่ได้ทำเพื่อแสวงหาผลกำไร จนในที่สุดบิดาของเคอร์บี้ก็ออกมากล่าวถึงห้ายต่อกรณีนี้ไว้ว่า “ถ้ารูปนั้นช่วยใครสักคน มันก็คุ้มค่างับความกดดันที่เราต้องเผชิญ” (Genova, 2016)

ภาพที่ 6 ภาพ “The face of AIDS”

ต้นฉบับขาวดำโดย Therese Frare (ซ้าย) ภาพลงสีโดย Ann Rhoney (ขวา)

Note: From Time, 2016

อีกกรณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับด้านจริยธรรมที่เกิดขึ้นในงานลงสีภาพถ่ายคือกรณีของ แมตต์ ลอริย์ (Matt Loughrey) ศิลปินชาวไอร์แลนด์ได้ทำการลงสีภาพถ่ายและปรับแต่งด้วยกระบวนการทางดิจิทัลเพื่อเพิ่มรอยยิ้มให้กับภาพถ่ายของนักโทษที่ถูกทรมานจากเรือนจำทางความมั่นคง S-21 Tuol Sleng ในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งถูกเขมรแดงใช้เป็นคุกขังนักโทษทางการเมืองในช่วงปี ค.ศ. 1975 - ค.ศ. 1979 โดย Tuol Sleng เป็นเรือนจำความมั่นคงในช่วงการปกครองของเขมรแดง และปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์ถึงความเลวร้ายจากการปกครองในช่วงที่เขมรแดงซึ่งนำโดยนายพล พต (Pol Pot) รูปภาพของเขาถูกเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักข่าว Vice และกระตุ้นให้เกิดความไม่พอใจบนสื่อสังคมออนไลน์ในวงกว้างรวมทั้งจากทางรัฐบาลกัมพูชา

“เราขอเรียกร้องให้นักวิจัย ศิลปิน และสาธารณชนอย่าบิดเบือนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ใด ๆ เพื่อเคารพผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ” กระทรวงวัฒนธรรมของกัมพูชาระบุในแถลงการณ์เรียกร้องให้สำนักข่าว Vice ลบภาพดังกล่าว

เมื่อความไม่พอใจจากกระแสสังคมและการกล่าวโทษแพร่สะพัดไปทั่วโลกออนไลน์ ทางสำนักข่าว Vice ได้ออกมาขอโทษและลบบทความรวมถึงภาพดังกล่าวออก โดยอ้างว่าลอริย์ได้ทำการปรับแต่งรูปภาพนอกเหนือจากการลงสี ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามมาตรฐานของทางบรรณาธิการของ Vice และทาง Vice จะตรวจสอบว่ากระบวนการบรรณาธิการที่ล้มเหลวนี้อาจเกิดขึ้นได้อย่างไร ในขณะที่ตัวลอริย์ถูกกล่าวหาว่าจากบรรดานักวิชาการ นักประวัติศาสตร์ว่า “ปลอมแปลงประวัติศาสตร์” จากในกรณีนี้ เนื่องจากใช้วิธีการปรับโทนสีผิวและการแสดงออกทางสีหน้า ซึ่งนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงภาพเหล่านี้ล้วนไม่เป็นไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ (Schneider, 2021)

เฮเธอร์ มัลลิก (Heather Mallick) คอลัมนิสต์จาก Toronto star กล่าวว่าการทำงานของลอริย์นั้น “เป็นความคิดที่ไร้ความคิด คลั่งไคล้ประวัติศาสตร์ และ หลงตนเอง” รวมถึงทำลายความน่าเชื่อถือของภาพถ่ายอีกด้วย (Mallick, 2021)

ภาพที่ 7 ภาพเปรียบเทียบภาพถ่ายนักโทษที่ถูกคุมขังในเรือนจำทางความมั่นคง S-21 Tuol Sleng ภาพต้นฉบับ (ซ้าย) และ ภาพลงสีโดย Matt Loughrey (ขวา)

Note: From Twitter, 2022

จากในกรณีข้างต้นนั้นแม้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัตถุประสงค์ของภาพลงสีภาพถ่าย แต่ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยกันระหว่างการลงสีภาพถ่ายในปัจจุบันและความคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์ รวมถึงจริยธรรมในการนำภาพถ่ายในอดีตมาใช้งาน ในปัจจุบันการนำเอาภาพถ่ายขาวดำจากในอดีตมาลงสีนั้นกลายเป็นเรื่องปกติและง่ายขึ้นมากด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานได้ง่ายขึ้น นักลงสีภาพถ่ายส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามันเป็นกระบวนการลงสีภาพถ่ายนั้นเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อนำอดีตเดินทางไปสู่อนาคตสำหรับผู้ชมยุคใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการลงสีภาพถ่ายประวัติศาสตร์เหล่านี้ก็ได้กลายเป็นหัวข้อถกเถียงในหมู่นักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ซึ่งหลายคนเชื่อว่ากระบวนการนี้ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีและเชื่อว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ

ลูค แมคเคอร์แนน (Luke McKernan) หัวหน้าภัณฑารักษ์ภาพขาวและภาพเคลื่อนไหวแห่งหอสมุดแห่งชาติอังกฤษกล่าวในการให้สัมภาษณ์กับเว็บไซต์ Wired ว่า “มันเป็นเรื่องไร้สาระ การลงสีไม่ได้ทำให้เราเข้าใจอดีตมากขึ้น มันเพิ่มช่องว่างระหว่างตอนนี้และตอนนั้น มันไม่ได้ช่วยให้มันกระชับขึ้น แต่มันสร้างความแตกต่าง”

“ปัญหาของการลงสีคือมันทำให้ผู้คนคิดว่าภาพถ่ายเป็นเพียงช่องทางที่ไม่ซับซ้อนในการนำไปสู่อดีต และนั่นไม่ใช่สิ่งที่ภาพถ่ายเป็น” รองศาสตราจารย์ มาร์ค ฟิตซ์เจอร์อัลด์ (Mark Fitzgerald) จาก School of Art History and Cultural Policy ของ University College Dublin กล่าวกับเว็บไซต์ Wired ในการสัมภาษณ์ครั้งเดียวกัน (Nicholson, 2020)

ในทางกลับกันนักลงสีภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ อัดัม “แอฟ” แคนนอน (Adam “AB” Cannon) ที่มีผลงานการลงสีภาพถ่ายขาวดำทางประวัติศาสตร์เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์มากกว่า 3,000 ภาพและยังเปิดให้ผู้ชมสามารถดาวน์โหลดภาพไปใช้งานได้โดยไม่มีเงื่อนไข แคนนอนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับพิพิธภัณฑ์ทางสังคมและประวัติศาสตร์มาเป็นเวลานานได้ให้ความเห็นว่า “ภาพถ่ายขาวดำไม่จำเป็นต้องมีสีสันทัน แต่การไม่มีสีนั้นบังคับให้เราลองจินตนาการว่าเป็นโลกที่ห่างไกล บรรพบุรุษของเรามองเห็นโลกอย่างมีสีสันและชัดเจนเหมือนที่เรามองเห็น แม้ว่าเทคนิคการถ่ายภาพของพวกเขาในช่วงเวลานั้นจะไม่สามารถจับมิติสำคัญของสีให้ปรากฏบนภาพถ่ายได้ แต่ตอนนี้ต้องขอบคุณเทคโนโลยีดิจิทัลและการวิจัยที่หลากหลายมากขึ้นที่ทำให้เราสามารถย้อนเวลากลับไปและมองเห็นโลกได้อย่างที่พวกเขาเห็น” (Growcoot, 2022)

ในประเด็นเรื่องการลงสีภาพถ่ายนั้นยังคงเป็นข้อโต้แย้งที่มีความซับซ้อนเพราะมีความเกี่ยวโยงในหลายมิติทั้งในด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และจริยธรรม และในปัจจุบันที่เริ่มมีการถกเถียงถึงการลงสีภาพถ่ายโดยระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นโดยมีประเด็นที่น่าสนใจจากทั้งสองฝ่ายทั้งที่สนับสนุนและคัดค้าน ซึ่งน่าจะเป็นการอภิปรายข้อถกเถียงที่จะดำเนินต่อไปอีกระยะหนึ่งในแวดวงทางวิชาการและประวัติศาสตร์

การใช้ภาพถ่ายเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์

1. ความเป็นมาของการศึกษาภาพในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์

การใช้งานภาพถ่ายเพื่อศึกษาในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีการใช้งานกันอย่างแพร่หลาย ในทางประวัติศาสตร์ก็เป็นอีกศาสตร์หนึ่งที่มีการใช้ภาพถ่ายในการศึกษา เนื่องจากภาพถ่ายเป็นเครื่องมือที่มีนัยยะในช่วงเวลาหนึ่งและบันทึกความเป็นจริงในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งก่อนหน้าการใช้ภาพถ่ายเพื่อทำการศึกษานั้น นักประวัติศาสตร์ได้มีการใช้งาน “ภาพ” เป็นเครื่องมือในการศึกษาอย่างช้านาน การใช้ภาพเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในโลกตะวันตกได้ปรากฏในงานของ ฟรานซิส เฮสเคิล (Francis Haskell) นักประวัติศาสตร์ศิลปะชาวอังกฤษ ได้ชี้ให้เห็นว่ามีการใช้ภาพเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ที่มีการศึกษาภาพวาดที่ปรากฏอยู่ในสุสานใต้ดินของโรมันเพื่อประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนายุคแรก การศึกษาในลักษณะนี้ในทางประวัติศาสตร์มีการเรียกว่า ประติมานวิทยา (Iconography) ที่เป็นการศึกษาประวัติ คำบรรยาย และในการตีความหมายของเนื้อหาของภาพ ประติมานวิทยามีบทบาทต่อศาสตร์หลายแขนง เช่น สัญวิทยา (Semiotics) มานุษยวิทยา และสังคมศาสตร์ เป็นต้น โดยเฉพาะการค้นหาความหมายทางวัฒนธรรมจากสัญลักษณ์ ที่ปรากฏออกมาจากภาษาท่าทาง โดยมีการศึกษาและใช้งานมาตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะในฝั่งโลกตะวันออกหรือฝั่งโลกตะวันตก ซึ่งแม้มีความแตกต่างกันทางแนวคิดและความเชื่อของวัฒนธรรม แต่ก็มีคล้ายคลึงกันในเรื่องของการสื่อความคิดผ่านภาพ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของจิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะภาพสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิ ศาสนาและความเชื่อ ที่มีรูปแบบเป็นลักษณะภาพมาที่เข้าใจง่าย เพื่อใช้ในการผูกเข้ากับเรื่องราวคำสอนต่าง ๆ โดยในฝั่งโลกตะวันออกที่เป็นส่วนหนึ่งของ คัมภีร์วิษณุธรรมโมตระปุราณะ (Vishnudharmottara Purana) ในศาสนาฮินดู โดยมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกับแนวคิดด้านประติมานวิทยาของฝั่งโลกตะวันตก คือได้การกล่าวถึงการจำแนกวัตถุด้วยชนิด ความจำเพาะเจาะจงทางสัญลักษณ์ หรือ ลักษณะ

(Laksana) ซึ่งผู้ชมจะสามารถจดจำและแยกแยะได้ด้วย “ลักษณะ” ดังกล่าว จึงทำให้อนุมานได้ว่าแนวคิดและการตีความจากภาพนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่และมีการใช้งานมาเป็นเวลานานแล้ว เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบของสื่อที่บันทึกภาพไว้ตามกาลเวลา

ปีเตอร์ เบิร์ก (Peter Burke) ได้ให้ความเห็นว่า นักประวัติศาสตร์ฝั่งโลกตะวันตกได้ใช้ภาพถ่ายในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษา ตีความและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตอย่างเป็นระบบมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งการใช้ภาพถ่ายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีหลากหลายต่าง ๆ เช่น การศึกษาภาพถ่ายผ่านมุมมองของ ประติมานวิทยา (Iconography) และประวัติพิมพ์วิทยา (Iconology) การแสดงออกของอำนาจและการต่อต้าน ภาพกับการแสดงออกของวัฒนธรรมทางวัตถุ ภาพกับมุมมองสะท้อนสังคม ภาพกับการตีความแบบเหมารวมสิ่งที่แตกต่างจากตัว (Stereotypes of Others) การเล่าเรื่องด้วยภาพ (Visual Narratives) การเปลี่ยนแปลงของผู้สร้างภาพจากประจักษ์พยานกลายเป็นนักประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของภาพ (The Cultural History of Images) เป็นต้น (Anuphongphat, 2014)

2. การใช้ภาพเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์

เออร์วิน พานอฟสกี (Erwin Panofsky) นักประวัติศาสตร์ชาวเยอรมันและผู้มีอิทธิพลต่อการศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับประติมานวิทยา ได้อธิบายแนวคิดการ “อ่านภาพ” เพื่อเข้าใจความคิด “ข้างหลังภาพ” โดย Panofsky เชื่อว่าในงานศิลปะ รูปทรงย่อมไม่แยกจากเนื้อหา ทศนธาตุที่มองเห็นได้ด้วยตาล้วนบรรจุไว้ซึ่งแก่นสารภายใน ซึ่งตาไม่อาจมองเห็น Panofsky ได้กล่าวถึงแนวคิดในการศึกษาและตีความภาพ ตามแนวทาง ประติมานวิทยา (Iconography) โดยจำแนกระดับของการทำความเข้าใจภาพหรืองานศิลปกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) ระดับพื้นฐาน หรือ การ “ดูภาพ” (pre-iconographic) เป็นการมองเนื้อหาที่เป็นธรรมชาติ คือการทำความเข้าใจรูปลักษณ์ตามสภาพภายนอกของงานศิลปกรรมหรือภาพที่ปรากฏอย่างตรงไปตรงมา ดูภาพด้วย “ตา” อย่างเพ่งพิจารณาด้วย “ความรู้” เช่น ทำมาจากวัสดุอะไร มีรูปทรงและสีสันทันใด เป็นภาพของอะไร คน สัตว์ สิ่งของหรือสถาปัตยกรรม เป็นต้น

2) ระดับหัตถยฐาน หรือ การ “อ่านภาพ” (iconographic analysis) เป็นการมองหาเนื้อหาสาระที่เข้าใจกันโดยทั่วกัน คือการทำความเข้าใจภาพที่ปรากฏอย่างสอดคล้องกับแนวคิดหรือสาระที่เข้าใจกันอยู่ในสังคมชุมชน อธิบายลักษณะของภาพและการสืบค้นเรื่องราวของภาพ โดยเริ่มอธิบายลักษณะของภาพเริ่มจากการระบุลักษณะรูปพรรณสัณฐานของภาพ การทำความเข้าใจภาพในระดับนี้ Panofsky ถือว่าเป็นการเชื่อมต่อกันระหว่างรูปแบบหรือรูปลักษณ์ทางศิลปะเข้ากับแนวคิดหรือสาระศิลปกรรมที่ถ่ายทอดความหมายในระดับหัตถยฐาน

3) ระดับความหมายในเนื้อแท้ หรือการ “อ่านภาพระหว่างบรรทัด” (iconological analysis) เป็นการมองหาเนื้อหาสาระ เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่อยู่ “ข้างหลังภาพ” ขั้นตอนนี้จึงเป็นการค้นหาความ มุ่งหมาย แนวคิด บริบทแวดล้อมที่ก่อให้เกิดภาพนั้นขึ้นมา ซึ่งเราไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา แต่สามารถทำความเข้าใจได้ด้วยการค้นคว้า

ข้อมูลมาตอบประเด็นที่สงสัย ทำความเข้าใจภาพโดยการสืบค้นเข้าไปให้ถึงความหมายภายใน ที่จะเผยให้รู้ได้ถึงทัศนคติที่สัมพันธ์กับภาพหรือศิลปกรรมนั้น เช่น ลักษณะของชนชาติ ชนชั้น ศาสนา หรือแรงจูงใจจากแนวคิด เป็นต้น (Anuphongphat, 2014)

3. ปัญหาของการใช้ภาพถ่ายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

แม้ภาพถ่ายจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างดีในการใช้เพื่อการศึกษาหรืออ้างอิงทางประวัติศาสตร์ แต่การใช้งานภาพถ่ายนั้นก็ยังมีข้อควรระวังและปัญหาในการนำไปใช้งาน เนื่องจากภาพถ่ายนั้นเป็นสื่อที่ต้องอาศัยการตีความจากผู้ชม ฉะนั้นเนื้อหาของสื่อก็จะมาจากการตีความร่วมกับประสบการณ์ร่วมของผู้ชม ซึ่งอาจมีความเข้าใจหรือการตีความที่แตกต่างกันออกไป และยังไม่รวมถึงเรื่องจริยธรรมหรือวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพของผู้ชม การใช้งานภาพถ่ายจึงมีข้อควรระวังถึงปัญหาและข้อพิจารณาเพื่อนำไปใช้ไม่ต่างกับเครื่องมือหลักฐานอื่น ๆ

นิตยา ชำนาญป่า (2010) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับข้อควรพิจารณาในการใช้ภาพถ่ายเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปะไว้ว่า ภาพถ่ายมีความสำคัญมากในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ แต่ภาพถ่ายจะมีประโยชน์กับงานศิลปะก็ต่อเมื่อเลือกใช้ภาพได้เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอ เนื่องจากการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมีความแตกต่างกัน เช่น หากต้องการศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถาน บรรยายถึงรูปลักษณะโดยรวม การใช้ภาพถ่ายคือการถ่ายภาพในระยะไกลให้เห็นบริเวณโดยรอบ ไม่ใช่การใช้ภาพโคลสอัพที่เห็นเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง ในทางกลับกันหากต้องการศึกษาลวดลาย ควรใช้ภาพโคลสอัพเฉพาะลวดลายเพื่อให้เห็นรายละเอียดส่วนต่าง ๆ ของลวดลายได้ชัดเจน หากแต่ใช้ภาพถ่ายมุมกว้างที่ถ่ายให้เห็นลวดลายระยะไกล ๆ อาจทำให้การศึกษาได้ข้อมูลที่ผิดจากความเป็นจริง จะเห็นได้ว่าการใช้ภาพถ่ายควรมีการเลือกใช้ภาพให้เหมาะสมกับเนื้อหา สอดคล้องกับคำบรรยายภาพ เนื่องจากเมื่อภาพถ่าย เนื้อหา และคำบรรยายภาพมีทิศทางเดียวกันแล้ว ผู้อ่านจึงจะสามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้อย่างถูกต้อง (Chamnampa, 2010)

ปีเตอร์ เบิร์ก (Peter Burke) ได้ สรุปปัญหาและข้อควรระวังของการตีความภาพในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ออกมา 4 ข้อ ดังนี้

1) ภาพไม่ได้นำเราไปสู่โลกทางสังคมเท่านั้น แต่ยังสามารถนำเสนอมุมมองร่วมสมัยในการมองโลกทางสังคมนั้นด้วยการมองผู้หญิงของผู้ชาย การมองชาวนาของชนชั้นกลาง การมองสงครามของพลเรือน ฯลฯ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ต้องไม่ควรลืมว่า การนำเสนอของผู้สร้างภาพอาจเป็นไปในทางตรงกันข้ามด้วยเช่นกัน ทั้งอาจเป็นภาพที่นำเสนออุดมคติของผู้สร้างภาพ หรือเป็นภาพที่เกิดจากการเสียดสีโลกที่เป็นอยู่ บรรดานักประวัติศาสตร์จึงต้องเผชิญกับปัญหา ว่าด้วยภาพที่เป็นแบบฉบับกับภาพที่แปลกประหลาด

2) ภาพที่แสดงออกมานั้นต้องนำกลับมาวางอยู่ใน “บริบท” หรือให้ดียิ่งกว่านั้นควรจะเป็น บริบทที่หลากหลาย เช่น วัฒนธรรม การเมือง หรือ โลกทางวัตถุ (โลกทางกายภาพ) ขนบทางศิลปะ ในกาลเทศะที่เฉพาะเจาะจง ผลประโยชน์ของศิลปิน ผู้อุปถัมภ์ หรือลูกค้า และหน้าที่ที่ตั้งใจกำหนดให้ภาพนั้นทำ

3) ภาพที่แสดงเป็นชุดภาพจะให้ความน่าเชื่อถือมากกว่าภาพเดี่ยวเพียงภาพเดียว ไม่ว่านักประวัติศาสตร์เน้นไปยังภาพที่เหลื่อมมาจากอดีตซึ่งผู้ชมเคยได้ชมในกาลเทศะพิเศษ หรือจะชมความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของภาพที่แสดงบางเรื่องราวออกมา สิ่งนี้นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า “ประวัติศาสตร์แบบต่อเนื่อง” (Serial History)

4) นักประวัติศาสตร์พึงอ่านหลักฐานด้วยการมองไปที่ความหมายระหว่างบรรทัดที่ซ่อนอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นภาพหรือตัวอักษร อาจเป็นรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่แสดงออกมาแต่มีความสำคัญหรือการขาดหายไปของสิ่งสำคัญบางประการและใช้สิ่งเหล่านี้เป็นกุญแจไขไปสู่ความรู้ที่ผู้สร้างงานนั้นมีอยู่แต่ไม่ได้คาดคิดไว้ หรือตั้งเป็นสมมุติฐานเอาไว้ว่าผู้สร้างภาพอาจไม่ได้ตระหนักมากจนนำมาใส่ไว้ในภาพ

อังดรู คิโอรัน (Andru Chiorean) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการใช้ภาพถ่ายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยมีหลักอยู่ 3 ประการ คือ

1) การทำความเข้าใจว่า เรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองออกมาเป็นภาพและถูกบันทึกเป็นภาพถ่าย จะมีความเป็นของสองสิ่งในตนเอง โดยเรามักจะคาดคิดไปโดยสามัญสำนึกว่า ภาพถ่ายไม่มีทางโกหกและจะถ่ายทอดความจริงที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ เรื่องนี้ส่งผลให้เราแยกไม่ออกระหว่างเรื่องราวที่แสดงในภาพ กับ ตัวภาพถ่ายเอง ซึ่งโดยข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่แยกกันอยู่

2) การทำความเข้าใจว่า รายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในภาพนั้น มีที่มาที่ไปจากหลายปัจจัยโดยเฉพาะเมื่อมองจากมุมมองของช่างภาพเอง เช่น การเลือกมุมมองที่จะถ่ายภาพ ช่างภาพอาจจะอยาก “เล่น” กับภาพ เพื่อให้ได้เรื่องราวที่ต้องการ หรือช่างภาพอาจจะเลือกถ่ายทอดในสิ่งที่เขาเห็นว่า มันเกี่ยวกับเรื่องราวที่ช่างภาพต้องการเล่าด้วยภาพ ในด้านหนึ่งจึงเป็นเรื่องราวที่ถูกตัดแบ่งออกมาจากเรื่องราวทั้งหมด และภาพถ่ายนั้นยังแฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์อันมีความสำคัญต่อภาพรวมของเรื่องที่ยากเล่า ดังนั้นในส่วนของผู้ชม อาจทำได้เพียงยอมรับ “ความเป็นจริง” ที่ภาพถ่ายเหล่านั้นได้สร้างขึ้น

3) การทำความเข้าใจว่า กรอบของภาพถ่ายเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของภาพ เช่น การถ่ายภาพกลุ่มคนที่ออกไปเที่ยวด้วยกัน หากช่างภาพเลือกถ่ายหรือเลือกที่วางกรอบภาพตัดเอาคู่ของคนในภาพหมู่ออกมาเป็นอีกภาพหนึ่ง สื่อความว่าสองคนในภาพนั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นพิเศษ แม้ว่าในความเป็นจริงสองคนนี้อาจไม่ได้มีความสัมพันธ์ใด ๆ ต่อกันมาก่อน กระบวนการถ่ายภาพจึงเป็นกระบวนการของการ “เลือกสรร” การให้ความหมายตั้งแต่เริ่มก่อนจะออกมาเป็นภาพถ่ายอันเป็นผลผลิตสุดท้าย

นอกจากประเด็นขั้นต้นแล้ว คิโอรัน ยังให้ข้อพิจารณาเพิ่มเติมอีก 2 ประการในการทำความเข้าใจภาพถ่าย คือ ปัจจัยเรื่องเวลา เนื่องจากภาพถ่ายนั้นมีเงื่อนไขของเวลากำกับอยู่ และปัจจัยเรื่องมุมมองที่ช่างภาพชื่นชอบเป็นการส่วนตัว ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า วัตถุชิ้นหนึ่ง ๆ เมื่อถูกถ่ายภาพจากมุมมองที่แตกต่างกัน ย่อมปรากฏเป็นภาพถ่ายที่แตกต่างกันไปด้วย คิโอรันเห็นว่า การวิเคราะห์ภาพถ่ายโดยการคำนึงถึงหลักต่าง ๆ ที่กล่าวมา ทำให้

การทำความเข้าใจในเนื้อหาของภาพถ่ายและอาจริวมไปถึงการตีความภาพถ่ายจึงเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องนำมาพิจารณาอย่างละเอียด ก่อนจะนำภาพถ่ายนั้นมาใช้เป็นหลักฐานในการตีความประวัติศาสตร์ (Anuphongphat, 2014)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ซิน และคณะ (Xin et al., 2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Focusing on Persons: Colorizing Old Images Learning from Modern Historical Movies มุ่งเน้นการศึกษาไปที่การลงสีภาพถ่ายขาวดำไปใช้งานกับภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ยุคใหม่เพื่อให้มีความเที่ยงตรงสูง โดยมุ่งเน้นเฉพาะรายละเอียดในสีของเสื้อผ้า โดยใช้การศึกษาผ่านการลงสีโดยระบบปัญญาประดิษฐ์ทั่วไปบนเว็บไซต์ ซึ่งพบว่าวิธีการนี้ยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจมากนัก เมื่อเทียบกับอัลกอริทึมที่ทำการศึกษาซึ่งจำแนกโมดูลย่อยของการทำงานออกมาได้เป็น 3 ส่วนคือ 1) การจำแนกประเภท 2) การแยกวิเคราะห์ความหมาย และ 3) การกำหนดสี โดยในการจำแนกประเภทจะจำแนกรูปภาพตามยุคสมัยและสัญชาติของบุคคลในภาพถ่าย และประเภทเครื่องแต่งกาย ส่วนการแยกวิเคราะห์ความหมายจะใช้ข้อมูลจากเครือข่ายฐานข้อมูลที่มีอยู่ ในการกำหนดความหมายของรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อกำหนดสีของบุคคล เสื้อผ้าและพื้นหลังในภาพในขั้นตอนต่อไป คณะผู้วิจัยแสดงให้เห็นว่าวิธีนี้มีประสิทธิภาพเหนือกว่าวิธีการเปลี่ยนสีของภาพที่มีการใช้งานอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเครื่องแบบทหารซึ่งมีสีที่ถูกต้องตามการบันทึกทางประวัติศาสตร์

ไซติริโอ ซัฟตาริส และคณะ (Tsafaris et al., 2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง A novel visualization tool for art history and conservation: Automated colorization of black and white archival photographs of works of art โดยได้ศึกษาการใช้งานอัลกอริทึมที่ปรับแต่งเองสำหรับการลงสีภาพถ่ายขาวดำในอดีตที่บันทึกภาพวาดในสมัยก่อน การศึกษาเน้นเฉพาะผลงานชิ้นเอกของ Pablo Picasso La Joie de Vivre ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 โดยอัลกอริทึมที่ออกแบบขึ้น สามารถลงสีลงบนสำเนาภาพดิจิทัลของภาพถ่ายขาวดำให้มีที่ถูกต้องโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาพวาด ประกอบกับอัลกอริทึมใช้ข้อมูลสีที่แปลแล้วจากระดับสีเทาของภาพถ่ายขาวดำเพื่อกำหนดชุดสมการสำหรับค่าสีที่หายไป ความละเอียดในการคำนวณของสมการดังกล่าวช่วยให้สามารถกำหนดสีได้อย่างแม่นยำโดยยังคงไว้ซึ่งร่องรอยของการใช้พู่กันและเทคนิคการแรเงาในภาพไว้ วิธีการใหม่นี้ถูกเสนอให้เป็นทางเลือกที่มีคุณค่าต่อการนำไปพัฒนาใช้เป็นซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์ ซึ่งปัจจุบันการลงสีในภาพถ่ายขาวดำนั้นเป็นที่นิยมในวงการนักอนุรักษ์ โดยภาพถ่ายขาวดำลงสีดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความเข้าใจในงานศิลปะและประวัติศาสตร์ และนำไปสู่การเรียนรู้และการเก็บรักษาที่ดีขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยจำเป็นต้องทำการศึกษาสภาพปัจจุบันของการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีของแต่ละกลุ่มตัวอย่างตามความเป็นจริงในทุกมิติเพื่อให้ทราบขั้นตอน กระบวนการ แนวคิดและวัตถุประสงค์ที่มีต่อภาพถ่ายขาวดำลงสี ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative approach) ในการศึกษา โดยใช้เครื่องมือในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับผู้เผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในปัจจุบันจำนวน 10 แห่ง ผู้เชี่ยวชาญในการตกแต่งภาพถ่ายขาวดำเป็นภาพถ่ายสี จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์จากภาพถ่าย จำนวน 2 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลตัวอย่างประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณจากนักศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีความต้องการใช้งานภาพถ่ายร่วมในการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 50 คน แล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์พรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้ผลการวิจัย

ผลการวิจัย

สถานการณ์ทั่วไปของภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย

ในปัจจุบันในประเทศไทยมีชุมชนหรือสังคมทั้งในชีวิตจริงและในสังคมออนไลน์ของผู้สะสมและเก็บรวบรวมภาพถ่ายที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เหล่านี้จำนวนไม่น้อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งปันภาพถ่ายและข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากภาพถ่ายที่ตนเองครอบครองอยู่ ส่วนหนึ่งในจำนวนนั้นมีบุคคลที่ทำการศึกษาและเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีโดยเฉพาะทั้งในเชิงการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และศิลปะ และนำเสนอภาพถ่ายตามเนื้อหาที่ตนเองสนใจแตกต่างกันไป ซึ่งในและบุคคลก็มีการลักษณะรูปแบบ เทคนิคในการลงสีที่แตกต่างกันไปตามที่ตนเองถนัด จะพบได้ว่าภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทยที่สามารถพบเห็นได้จากการเผยแพร่ในปัจจุบันนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 วิธี คือ 1) ภาพถ่ายขาวดำลงสีด้วยมือแบบระบายสี 2) ภาพถ่ายขาวดำลงสีโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ และ 3) ภาพถ่ายขาวดำลงสีด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งในแต่ละรูปแบบนั้นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปโดยเฉพาะการลงสีด้วยตัวบุคคลเองทั้งในแบบการลงสีด้วยมือแบบระบายสี และภาพถ่ายขาวดำลงสีโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ การลงสีในแต่ละจุดของภาพจะเกิดจากข้อมูลและประสบการณ์ของตัวบุคคลที่ลงสีแตกต่างกันไป ซึ่งอาจมีความถูกต้องมากน้อยตามแต่ข้อมูลที่ได้ศึกษาจึงเป็นเรื่องยากแก่การยืนยันความถูกต้องทั้งหมดของสีในภาพได้ ซึ่งการถูกนำไปใช้งานนั้นนอกจากตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาในข้างต้น การใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีสามารถพบเห็นได้ในการนำไปใช้งานในลักษณะต่าง ๆ เช่น การใช้เป็นภาพประกอบบทความในสื่อออนไลน์หรือนิตยสาร การลงสีภาพถ่ายบุคคลในครอบครัวเพื่อเก็บรักษาไว้เป็นการส่วนตัว หรือการลงสีภาพถ่ายพระสงฆ์ เกจิอาจารย์ในพุทธศาสนาเพื่อการนำไปเคารพบูชา ซึ่งเป็นการลงสีภาพถ่ายขาวดำเพื่อใช้งานที่มักไม่เน้นความถูกต้องของสีตามความเป็นจริงทั้งหมดเทียบเท่ากับกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ในการลงสีภาพถ่ายขาวดำเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการใช้เทคนิคลงสีภาพถ่ายขาวดำในงานทางศิลปะภาพถ่ายอยู่บ้างในปัจจุบัน

ภาพที่ 8 ตัวอย่างภาพถ่ายลงสีที่มีการครอบครองเพื่อนำไปเคารพบูชา
เป็นภาพภาพถ่ายหลวงพ่อด่าง วัดเขabanไดอิฐ ลงสีด้วยเทคนิคสีฝุ่น

Note: From Prapantip, 2022

ผู้ให้บริการเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย

ในประเทศไทยนั้นการลงสีภาพถ่ายไม่ได้ถือเป็นศาสตร์เฉพาะทางที่มีการดำเนินการเฉพาะในกลุ่มผู้ที่สนใจเท่านั้น ไม่มีหน่วยงานใดดำเนินการมาก่อน แหล่งที่มีการลงสีภาพถ่ายขาวดำและเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย จึงมักเป็นลักษณะบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจและนำออกเผยแพร่ผ่านทางช่องทางออนไลน์ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย

แหล่งเผยแพร่	วันที่เริ่มเผยแพร่	เนื้อหาภาพที่เผยแพร่	เทคนิคที่ใช้	ลักษณะเด่น	แหล่งที่มาของภาพ	ความถี่ในการลงรูปภาพต่อเดือน
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “สยามพหุรงค์ โดย หนุ่มรัตนะ”	มกราคม พ.ศ. 2558	ภาพวิถีชีวิต ชาวสยามในอดีต ภาพถ่ายบุคคล ภาพสถานที่ รวมทั้งภาพถ่าย จากต่างประเทศที่ มีเนื้อหาเป็น กระแสในช่วงนั้น	การลงสีด้วยมือ ผ่านโปรแกรม ตกแต่งภาพบน คอมพิวเตอร์	เผยแพร่มานาน เนื้อหาของภาพถ่ายที่ เผยแพร่หลากหลาย ภาพการลงสีมีความ ละเอียดสูง	คอลเลกชัน ส่วนตัวและ ผู้ใกล้ชิด เครือข่าย นักสะสมและ หอยจดหมายเหตุ	6 - 8 ภาพ

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย (ต่อ)

แหล่งเผยแพร่	วันที่เริ่มเผยแพร่	เนื้อหาภาพที่เผยแพร่	เทคนิคที่ใช้	ลักษณะเด่น	แหล่งที่มาของภาพ	ความถี่ในการลงรูปภาพต่อเดือน
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “S. Phomma’s Colorizations”	ธันวาคม พ.ศ. 2557	ภาพพระบรมวงศานุวงศ์ในอดีตของประเทศไทย รวมทั้งในประเทศเพื่อนบ้าน	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	การลงสีที่ประณีตและละเอียดโดยเฉพาะสีผิวบุคคล มีการแนบภาพต้นฉบับขาวดำที่ยังไม่ได้ลงสีและคำอธิบายที่ค่อนข้างละเอียด	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ฐานข้อมูลภาพถ่ายในต่างประเทศ และเครือข่ายนักสะสม	4 - 6 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “ฉายานิทรรศน์”	มิถุนายน พ.ศ. 2558	ภาพบุคคล และภาพกิจกรรม	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	เนื้อหาภาพถ่ายมีความหลากหลายทั้งภาพบุคคล วิถีชีวิต สถานที่ที่พบบ่อยมากกว่าแหล่งอื่น ๆ คือภาพพระสงฆ์ในอดีต	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ	2 - 4 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “Colorized Isan History”	ธันวาคม พ.ศ. 2558	ภาพบุคคลและสถานที่ในภาคอีสานของประเทศไทย และในประเทศลาวบางส่วน	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	เป็นภาพถ่ายขาวดำลงสีจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือ อีสาน	คอลเลกชันส่วนตัวของนักสะสมและหอจดหมายเหตุ	1 - 3 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “ฟองเสรี”	เมษายน พ.ศ. 2560	ภาพบุคคล และภาพกิจกรรม	การลงสีด้วยมือแบบระบายสี	เป็นแห่งเดียวที่ยังคงใช้การลงสีด้วยมือแบบระบายสีลงบนภาพถ่ายโดยตรง	ภาพถ่ายที่ถ่ายจากร้านฟองเสรี	1 - 3 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่”	เมษายน พ.ศ. 2556	ภาพประเพณี วัฒนธรรม และภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ของเชียงใหม่	การลงสีด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์	เนื้อหาที่เผยแพร่เป็นการเรียบเรียงขึ้นมาใหม่โดยนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง	คอลเลกชันศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่ หอภาพถ่ายล้านนา จ. เชียงใหม่ และเครือข่าย	1 - 4 ภาพ

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการเผยแพร่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย (ต่อ)

แหล่งเผยแพร่	วันที่เริ่มเผยแพร่	เนื้อหาภาพที่เผยแพร่	เทคนิคที่ใช้	ลักษณะเด่น	แหล่งที่มาของภาพ	ความถี่ในการลงรูปภาพต่อเดือน
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “ฤ ด้วยรักและรักดี”	มิถุนายน พ.ศ. 2560	ภาพพระบรมวงศานุวงศ์ในอดีตของประเทศไทยเป็นหลัก	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	การแนบภาพต้นฉบับขาวดำที่ยังไม่ได้ลงสีและคำอธิบายภาพที่ค่อนข้างละเอียด	คอลเลกชันส่วนตัวของผู้แต่งภาพและจากอินเทอร์เน็ต	4 - 6 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “เชียงใหม่ที่คุณไม่เคยเห็น”	เมษายน พ.ศ. 2559	ภาพบุคคล และภาพกิจกรรม	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	ภาพจากพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือตอนบนที่หาชมได้ยาก	คอลเลกชันส่วนตัวและจากอินเทอร์เน็ต	4 - 6 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “ภาพเก๋ๆ ย่อมสี และเกร็ดประวัติศาสตร์”	กันยายน พ.ศ. 2564	ภาพบุคคล วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ทั้งในและต่างประเทศ	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	เนื้อหาที่มีความหลากหลายมากทั้งไทยและต่างประเทศ มีการเรียบเรียงคำอธิบายให้อ่านง่าย	หอจดหมายเหตุแห่งชาติและอินเทอร์เน็ต	8 - 10 ภาพ
เฟซบุ๊กแฟนเพจ “Coloured By Sebastian Peet”	กันยายน พ.ศ. 2558	ภาพพระบรมวงศานุวงศ์ในอดีตในประเทศไทยและบุคคลสำคัญทั้งในและต่างประเทศ	การลงสีด้วยมือผ่านโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์	การลงสีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ประณีตและละเอียด มีความถูกต้องสูงจากการศึกษาข้อมูลของผู้ลงสี	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ	5 - 8 ภาพ

การลงสีภาพถ่ายขาวดำในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่าแต่ละแห่งที่มีการดำเนินการลงสีภาพถ่ายและเผยแพร่มีขั้นตอนและกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน แม้จะแตกต่างกันที่วัตถุประสงค์และวิธีการลงสีภาพถ่ายขาวดำตามความถนัดของผู้ลงสีภาพถ่ายแต่ละแห่งที่ให้บริการ แต่โดยรวมนั้นก็ยังมีขั้นตอนในการจัดการที่คล้ายคลึงกัน โดยจากสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าภาพถ่าย

ขั้นตอนการวิเคราะห์คัดเลือกภาพถ่ายขาวดำที่จะนำมาทำการลงสีว่าควรเป็นภาพใด ผู้ลงสีจะทำการประเมินเบื้องต้นจากคุณค่าจากเนื้อหาของภาพถ่ายทางด้านวิชาการหรือความหายากของภาพนั้น ๆ รวมถึงเป็นภาพถ่ายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร และมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าอย่างไร จากนั้นจึงทำการประเมินสภาพของภาพถ่ายพิจารณาจากคุณลักษณะทางกายภาพ ขนาด ความเสื่อมสภาพ และความคมชัด เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำมาลงสี รวมถึงสิทธิในการเผยแพร่เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาทางกฎหมาย

2. การสืบค้นข้อมูลเพื่อกำหนดสีแต่งภาพ

ขั้นตอนการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพที่ต้องการนำมาลงสี เป็นการศึกษาจากเอกสารจดหมายเหตุ เอกสารวิชาการ หนังสือ ตำราที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในภาพนั้น ๆ เช่น สีของเครื่องบิน สีของเครื่องหมายราชการ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ที่มีเอกสารกำกับยืนยัน คำบอกเล่าของผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาในภาพนั้น ๆ เช่น พิธีกรรม รูปแบบทางสถาปัตยกรรม รวมถึงการเทียบสีกับวัตถุที่ยังคงมีหลงเหลือในปัจจุบัน เช่น ลายผ้า ลายประดับเครื่องปั้นดินเผาที่มีจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

3. การทำคำอธิบายภาพถ่าย

เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากขั้นตอนการสืบค้นข้อมูลเพื่อกำหนดสีแต่งภาพ เนื่องจากการสืบค้นเอกสารแล้ว ผู้แต่งภาพจะนำข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นคำอธิบายภาพเพื่อใช้สำหรับการเผยแพร่ อาจดำเนินการด้วยตนเอง หรือส่งให้ผู้ที่ความเชี่ยวชาญในหัวเรื่อนั้น ๆ ทำการเรียบเรียงและตรวจทานความถูกต้อง เพื่อให้ข้อมูลที่สัมพันธ์กับภาพถ่ายที่เผยแพร่ออกไปมากที่สุด ในกรณีที่ผู้เผยแพร่ไม่ได้ทำการเรียบเรียงข้อมูลขึ้นมาใหม่เพื่อเผยแพร่ อาจใช้การหยิบยกบทความที่เกี่ยวข้องหรือเนื้อหาที่มีผู้เรียบเรียงไว้แล้วที่พบมาจากการสืบค้น นำมาประกอบภาพถ่ายเพื่อเผยแพร่ต่อไป

4. การทำสำเนาภาพถ่าย

การนำภาพถ่ายขาวดำมาลงสีนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้สำเนามาทำการลงสีเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการลงสีด้วยวิธีใดก็ตาม เนื่องจากภาพต้นฉบับมีอายุและความเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา การนำภาพถ่ายขาวดำต้นฉบับมาทำ

สำเนาจึงเป็นขั้นตอนที่ต้องให้ความสำคัญเนื่องจากการนำภาพต้นฉบับออกมาทำสำเนาบ่อยครั้ง อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ โดยลักษณะของภาพถ่ายขาวดำที่จะนำมาทำสำเนามีทั้งลักษณะแผ่นภาพ ฟิล์มเนกาทีฟ หรือฟิล์มสไลด์ การทำสำเนาภาพควรทำบนทึบเป็นไฟล์ภาพความละเอียดสูง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำมาลงสีด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เนื่องจากต้องขยายภาพถ่ายเพื่อให้เห็นรายละเอียดที่ชัดเจนและความแม่นยำในการลงสี โดยจะพบปัญหาของขนาดภาพจากภาพที่ผู้ลงสีนำมาจากอินเทอร์เน็ต ที่พบว่ามักมีขนาดเล็กและมีรายละเอียดไม่คมชัด จึงไม่สามารถขยายให้เห็นรายละเอียดได้มากนัก การทำสำเนาจากภาพต้นฉบับโดยตรงจึงถือเป็นวิธีที่ให้ผลดีที่สุดในการนำภาพถ่ายขาวดำมาลงสี ส่วนของการลงสีด้วยมือแบบระบายสีนั้น ผู้ลงสีจะทำสำเนาขึ้นมาใหม่จากการอัดภาพด้วยฟิล์มเนกาทีฟลงบนกระดาษอัดภาพ และยังไม่มีการพบเห็นว่ามีการใช้ภาพที่อัดสำเนาจากไฟล์ดิจิทัลมาทำการลงสีด้วยมือแบบระบายสี

5. การลงสีภาพถ่าย

ผลการวิจัยพบว่าการลงสีภาพถ่ายที่ปรากฏในประเทศไทยปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 วิธี คือ 1) ภาพถ่ายขาวดำลงสีด้วยมือแบบระบายสี 2) ภาพถ่ายขาวดำลงสีโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ และ 3) ภาพถ่ายขาวดำลงสีด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งแต่ละแห่งก็มีการดำเนินการในขั้นตอนนี้แตกต่างกันตามแต่ความชำนาญของผู้ลงสีภาพถ่ายขาวดำ

1) ภาพถ่ายขาวดำลงสีด้วยมือแบบระบายสี

การลงสีภาพถ่ายขาวดำแบบระบายสี ถือเป็นวิธีดั้งเดิมที่มีการใช้งานมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งในปัจจุบันเหลือพบเห็นได้น้อย มักพบเห็นเป็นการลงสีเพื่อใช้ในการอนุรักษ์เทคนิคเป็นหลัก การลงสีภาพถ่ายขาวดำด้วยมือแบบระบายสีนั้นมีขั้นตอนคือ เมื่อผู้แต่งภาพอัดภาพขาวดำจากฟิล์มเนกาทีฟแล้ว จะใช้ฟุ้งกันลงสีที่ต้องการโดยใช้สีย้อมเฉพาะที่เรียกว่าสีกระดาษหรือสีสแตมป์ ระบายสีลงบนภาพถ่ายขาวดำ การกำหนดสีนั้นมีการจดจำจากต้นแบบที่ถ่ายมาด้วยตนเองหรือเพิ่มเติมตามจินตนาการของผู้แต่งภาพ การลงสีมีทั้งลงสีทั้งภาพ และลงสีเฉพาะส่วน ซึ่งพบเห็นได้จากภาพถ่ายข้าราชการผู้ใหญ่ในอดีตที่มีการลงสีเฉพาะส่วนของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เมื่อระบายสีเสร็จแล้ว จะทำการแต่งบริเวณส่วนใบหน้าของแบบอีกครั้งด้วยสีกระดาษผสมกับหมึกจีน เพื่อให้ส่วนใบหน้าได้แสงเงาที่สวยงาม จากการสืบค้นพบว่าในช่วงแรกของการระบายสีภาพถ่ายนั้นมีการใช้งานสีหลากหลายลักษณะ เช่น สีย้อมผ้า สีน้ำ ดินสอสีหรือสีพาสเทล และสีน้ำมันโดยเฉพาะในภาพขนาดใหญ่³ ความนิยมในการระบายสีภาพถ่ายได้เสื่อมความนิยมลงไปหลังจากการเข้ามาของฟิล์มถ่ายภาพสี และถูกทดแทนด้วยโปรแกรมแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ที่ทำงานได้สะดวกกว่า อีกทั้งสีกระดาษหรือสีสแตมป์นั้น หาซื้อได้ยากและมีราคาสูงในปัจจุบัน การลงสีภาพถ่ายขาวดำแบบระบายสีที่พบในปัจจุบันจึงถูกดำเนินการในลักษณะของการอนุรักษ์เทคนิคและใช้งานทางศิลปะมากกว่าการลงสีเพื่อใช้ในที่คำนึงถึงความถูกต้องในการศึกษาทางประวัติศาสตร์

³ผู้วิจัยพบเห็นตัวอย่างการใช้สีน้ำมันร่วมด้วยในภาพถ่ายบริเวณส่วนของเครื่องแต่งกาย สันนิษฐานว่าเป็นการเขียนขึ้นมาใหม่ทับภาพเดิมเนื่องจากภาพถ่ายอาจมาเฉพาะบริเวณใบหน้า สวมใส่เครื่องแต่งกายอื่นที่ไม่ใช่เครื่องแบบ หรือส่วนเครื่องแต่งกายถ่ายออกมาไม่ชัดเจนเจ้าของภาพจึงให้ช่างแต่งภาพทำการเขียนทับลงไปใหม่

ภาพที่ 9 ภาพถ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม
โดยมีการลงสีเฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์

Note: From © Adulaya Hoontrakul, 2021

ภาพที่ 10 สีกระดาษหรือสีสแตมป์สำหรับลงสีภาพขาวดำ

Note: From © Sakkarin Suttisarn 10/6/2021

ภาพที่ 11 ภาพขาวดำลงสีด้วยสีน้ำมัน

Note: From © Pavit Hanfifa, 2021

2) ภาพถ่ายภาพขาวดำลงสีโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์

การลงสีภาพถ่ายขาวดำโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ เป็นวิธีการทำงานกับสำเนาภาพแบบดิจิทัล โดยการนำภาพถ่ายขาวดำที่ต้องการลงสีมาทำสำเนาเป็นไฟล์ภาพดิจิทัลแล้วนำมาลงสีด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพ เช่น โปรแกรม Adobe Photoshop เป็นต้น เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมใช้งานกันแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถแก้ไขได้ง่าย ให้โทนสีได้หลากหลายมากกว่าการลงด้วยมือแบบระบายสี การทำงานบนโปรแกรมตกแต่งภาพสามารถขยายภาพให้ใหญ่ขึ้นได้เพื่อเพิ่มความละเอียดแม่นยำในการลงสี และความสวยงามสมจริงได้มากกว่าการลงสีภาพถ่ายขาวดำแบบระบายสี โดยวิธีลงสีภาพถ่ายขาวดำโดยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ มีขั้นตอนดำเนินการเบื้องต้นดังนี้

2.1 การทำความสะอาดและซ่อมแซมภาพ

หลังจากผู้ลงสีได้เลือกภาพถ่ายที่จะทำการลงสีและทำสำเนาเป็นดิจิทัลแล้ว นำภาพถ่ายเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ ในขั้นตอนแรกจำเป็นต้องมีการทำความสะอาดภาพดิจิทัลก่อนเนื่องจากภาพต้นฉบับอาจมีอายุมาก มีรอยเปื้อนหรือฝุ่นจากการทำสำเนา รวมถึงการซ่อมแซมส่วนบกพร่องของภาพ เช่น รอยยับ รอยขีดข่วน หรือความเลือนหรือขีดจางที่มาจากภาพต้นฉบับ เพื่อเตรียมให้ภาพสำเนาที่จะลงสีอยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่สุด

2.2 การปรับโทนสี คอนทราสต์ของภาพและกำหนดโหมดสี

ภาพต้นฉบับที่นำมาทำสำเนาอาจมีความซีดจางหรือเปลี่ยนสีจากกาลเวลา รวมทั้งภาพที่ย้อมสีแบบซีเปีย ซึ่งเป็นที่นิยมในอดีต ต้องนำภาพมาปรับให้เป็นสีขาวดำ และปรับระดับคอนทราสต์ของภาพให้เห็นรายละเอียดครบถ้วนทั้งในส่วนมืดสุดและสว่างสุด เนื่องจากรายละเอียดในส่วนนี้อาจเลือนหายไปจากการทำสำเนา ซึ่งในแต่ละแห่งที่มีการทำสำเนานั้นมีคุณภาพและเครื่องมือที่ใช้ในการทำสำเนาแตกต่างกันไป เมื่อพึงพอใจกับขั้นตอนข้างต้นแล้ว ผู้ลงสีภาพควรเลือกโหมดสีในโปรแกรมตกแต่งภาพให้เป็นโหมดสีที่ตรงกับความต้องการใช้งาน ซึ่งมีกำหนดไว้ 2 รูปแบบคือ โหมดสี RGB และโหมดสีแบบ CMYK

2.3 การลงสีภาพถ่าย

การเติมสีหรือระบายสีเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการลงสีด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ ซึ่งความละเอียดหรือความสมบูรณ์ของภาพนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ผู้ลงสีค้นคว้ามา ฝีมือทักษะในการลงสีเฉพาะบุคคล และจินตนาการของผู้ลงสี การที่มีข้อมูลที่มากเพียงพอหรือมีหลักฐานอื่น ๆ ประกอบจะช่วยให้การเลือกสีที่จะลงนั้นมีความแม่นยำมากขึ้น นอกจากการใช้จินตนาการของผู้ลงสีในการสันนิษฐานแล้ว ผู้วิจัยพบว่าผู้ลงสีใช้หลักการเทียบสีขาวดำแบบ Zone system⁴ ซึ่งแบ่งโทนสีเทาออกเป็น 11 โชน ตั้งแต่ขาว จนดำสนิท แต่ละโทนสีเทานั้นเทียบกับโทนสีได้ เช่น สีโทนเข้มจะเป็นสีแดง ดำ น้ำเงิน หากสีอ่อนลงมา จะเป็นสีน้ำตาล เขียว ฟ้า ชมพู แล้วนำไปวิเคราะห์ความเป็นไปได้จากความรู้ทางประวัติศาสตร์ เช่น สีที่นิยมในยุคนั้นหรือผ้าที่ตกทอดมาจากยุคนั้น

⁴หลักการวัดแสงในการถ่ายภาพขาวดำที่ถูกคิดค้นโดย Ansel Adams ช่วงภาพขาวอเมริกัน

จากการสืบทอดของผู้ลงสีเอง ซึ่งจะช่วยเพิ่มความใกล้เคียงความถูกต้องอีกระดับหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งที่ผู้เชี่ยวชาญการลงสีให้ความเห็นคือ นอกจากความถูกต้องที่ต้องลงสีให้ใกล้เคียงสมจริงมากที่สุดแล้ว ผู้ลงสียังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบภาพโดยรวมเพื่อความสวยงามของภาพด้วย

Low values Zone 0	Complete lack of density in the negative image, other than film base density plus fog. Total black in the print. <i>We will omit zone 0 from the remainder of this tutorial; zone 1 will be considered pure black. Omitting zone 0 makes little practical difference.</i>
Zone 1	Effective threshold. First step above complete black in the print. Slight tonality, but no texture.
Zone 2	First suggestion of texture. Deep tonalities, representing the darkest part of the image in which some detail is required.
Zone 3	Average dark materials. Low values showing adequate texture.
Middle values Zone 4	Average dark foliage. Dark stone. Landscape shadow. Recommended shadow value for portraits in sunlight.
Zone 5	Clear north sky (panchromatic rendering). Dark skin. Gray stone. Average weathered wood. Middle gray (18% reflectance).
Zone 6	Average Caucasian skin value. Light stone. Shadows in snow in sunlit snowscapes.
High values Zone 7	Very light skin. Light gray objects. Average snow with acute side lighting.
Zone 8	Whites with textures and delicate values (not blank whites). Snow in full shade. Highlights on Caucasian skin.
Zone 9	Glaring white surfaces. Snow in flat sunlight. White without texture. (The only subjects higher than Zone 9 would be light sources; they would be rendered as the maximum white value of the paper surface.)

ภาพที่ 12 ตัวอย่างการเทียบสีด้วยระบบ Zone system

Note: From Research Gate, 2015

ภาพที่ 13 ลักษณะการใช้โปรแกรม Photoshop เพื่อลงสีภาพขาวดำบนคอมพิวเตอร์

Note: Form © Sakkarin Suttisarn 12/7/2021

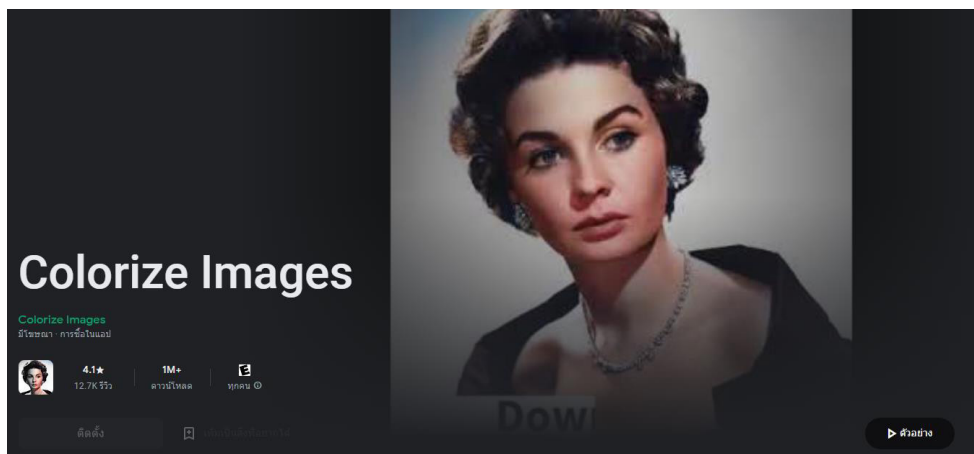

ภาพที่ 14 ภาพขาวดำลงสี เจ้าดารารัศมี พระราชชายา ลงสีโดยเพจ “สยามพหุรงค์ โดย หนูมรัตน์นะ”

Note: From Siamcolorization, 2021

3) ภาพถ่ายขาวดำลงสีด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI)

การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI : Artificial Intelligence) ถือเป็นหนึ่งในตัวเลือกสำหรับผู้ต้องการศึกษาการลงสีภาพขาวดำ เนื่องจากการใช้งานที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่จำเป็นต้องเตรียมข้อมูลใด ๆ นอกจากภาพถ่ายขาวดำที่ทำสำเนาเป็นดิจิทัลแล้ว อัปโหลดเข้าไปในตัวช่องทางของผู้ให้บริการไม่ว่าจะเป็นเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์ ระบบปัญญาประดิษฐ์จะทำการลงสีภาพให้โดยอัตโนมัติ ซึ่งมีให้บริการหลากหลาย เช่น แอปพลิเคชัน Colorize Images ซึ่งถูกพัฒนาภายใต้เทคโนโลยี machine learning ในชื่อโครงการ DeOldify ซึ่งนำมาพัฒนาโปรแกรมที่สามารถเติมสีให้กับภาพขาวดำได้อัตโนมัติ โดยหลักการทำงานคือตัวระบบจะทำการ จับคู่ระดับสีเทาในภาพเข้ากับสีต่าง ๆ ผ่านระบบ Convolutional Neural Network (CNN) ที่ดึงข้อมูลจากฐานข้อมูลภาพถ่ายจำนวนมาก แทนที่จะกำหนดรูปแบบการลงสีลักษณะอื่น ๆ ด้วยตัวผู้ลงสีเอง ระบบจะคำนวณหาความน่าจะเป็นจากฐานข้อมูล และลงสีไปตามความน่าจะเป็นที่ระบบแปลความหมายออกมาเป็นภาพขาวดำที่ลงสี นอกนั้นยังมีผู้ให้บริการอีกหลายแห่งที่ให้บริการในส่วนของระบบนี้ เช่น การบริการในชื่อคำสั่ง Natural Filters ในโปรแกรมตกแต่งภาพ Adobe Photoshop

ภาพที่ 15 แอปพลิเคชัน Colorize Images ผู้ให้บริการลงสีภาพขาวดำด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์
Note: From Colorize Image, 2021

ถึงแม้จะเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกมากสำหรับการใช้งาน แต่ผู้เชี่ยวชาญการลงสีภาพถ่ายขาวดำและผู้เชี่ยวชาญการใช้งานภาพถ่ายมีความเห็นตรงกันว่า ภาพลงสีที่มาจากระบบปัญญาประดิษฐ์นั้นยังไม่สามารถนำมาใช้งานได้จริง เนื่องจากยังมีความผิดพลาดสูง ไม่มีความประณีต และให้รายละเอียดของสีไม่ได้ดีพอ หากมีความต้องการนำไปใช้งานต้องนำไปทำการลงสีเพิ่มเติมด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพร่วมกับข้อมูลที่สืบค้นอีกครั้ง เพื่อความถูกต้องของข้อมูลสีในภาพ และความประณีตเรียบร้อยของภาพ เหมาะกับผู้เริ่มศึกษาการลงสีภาพขาวดำที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการลงสีตามเพื่อฝึกหัดได้

ภาพที่ 16 ภาพขาวดำลงสีด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ผ่าน แอปพลิเคชัน Colorize Images
Note: From © Sakkarin Suttisarn 23/11/2021

6. การให้บริการ

การให้บริการภาพถ่ายขาวดำลงสี ผู้ลงสีภาพสีโดยทั้งหมดเลือกดำเนินการเผยแพร่ภาพถ่ายทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยนิยมเผยแพร่เป็นภาพเดี่ยวพร้อมประกอบคำอธิบายภาพ มีบางส่วนที่น่าสนใจในลักษณะการจัดแสดงในพื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งเหตุผลที่ผู้ลงสีภาพเลือกเผยแพร่ภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพราะสามารถเผยแพร่ได้เป็นวงกว้าง เข้าถึงผู้สนใจได้ตรงกลุ่ม มีค่าใช้จ่ายในการดูแลต่ำ ลงข้อมูลได้ง่าย และสามารถรับทราบปฏิกิริยาของผู้เข้ามาชมรูปภาพได้อีกด้วย แม้จะมีข้อเสียคือยากต่อการกลับไปสืบค้นที่มา แต่ยังสามารถเป็นทางเลือกที่นิยมใช้งานกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยหัวข้อเรื่องในการเผยแพร่สามารถแบ่งได้ดังนี้

- 1) การเผยแพร่ภาพในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระพรชาของพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน วันสำคัญทางศาสนา วันครบรอบในโอกาสต่าง ๆ ภาพในช่วงทรงพระเยาว์ ภาพพระบรมวงศานุวงศ์ และภาพสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
- 2) การเผยแพร่ภาพบุคคลสำคัญ เช่น ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ชาวต่างชาติ หรือพระเกจิอาจารย์ ที่มีความน่าสนใจ โดยพิจารณาจากความน่าสนใจที่ควรค่าต่อการศึกษาเพิ่มเติม
- 3) การเผยแพร่ภาพอาคารสถานที่ เช่น สถานที่จัดงานพระราชพิธีสำคัญ อาคารสำคัญที่มีการรื้อถอนไปแล้ว สถานที่ท่องเที่ยว และย่านที่อยู่อาศัยในอดีต
- 4) การเผยแพร่ภาพกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม เช่น พระราชพิธี พิธีการสำคัญ และกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมในอดีต
- 5) การเผยแพร่ภาพอื่น ๆ เช่น ภาพถ่ายของบุคคลทั่วไป ภาพวิถีชีวิต หรือภาพถ่ายเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ที่ไม่จัดอยู่ในหมวดหมู่ข้างต้นที่กล่าวมา

การใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีในประเทศไทย

ในส่วนการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการใช้ภาพถ่ายเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน และผู้ใช้ทั่วไปที่มีประสบการณ์การเข้าชมและใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีจากแหล่งให้บริการต่าง ๆ จำนวน 50 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีของผู้ใช้บริการ ดังจะสรุปผลการศึกษาดังนี้

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการใช้ภาพถ่ายในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ในปัจจุบันยังไม่มีวิธีลงสีภาพถ่ายแบบใดที่สามารถให้ความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ทั้งหมด แม้จะมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลมาเป็นอย่างดี แต่ระดับความน่าเชื่อถือ

ต่อการนำไปใช้ศึกษาทางประวัติศาสตร์ได้ยังอยู่ในระดับกลางถึงต่ำ เนื่องจากไม่สามารถยืนยันความถูกต้องของสี ที่ลงในภาพได้ทั้งหมด ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเลือกที่จะไม่ใช่ภาพถ่ายขาวดำลงสีในอ้างอิงหรือศึกษาทางประวัติศาสตร์โดยตรง โดยให้เหตุผลว่าในการศึกษาทางประวัติศาสตร์นั้นไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนภาพถ่ายขาวดำเป็นภาพถ่ายสีเพื่อใช้ในการศึกษา แต่ควรเกิดจากการศึกษาบริบทอื่นประกอบ ทั้งเอกสารกำกับ บันทึก คำบอกเล่า และวัตถุเทียบเคียง ภาพถ่ายขาวดำลงสีอาจส่งผลให้ภาพนั้นความความน่าสนใจ และดึงดูดให้ผู้คนสนใจประวัติศาสตร์มากขึ้น แต่ก็ควรจัดให้อยู่ในสิ่งสนับสนุนการศึกษาทางประวัติศาสตร์หรือเชิงศิลปะมากกว่าการใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ ฉะนั้นผู้ที่ต้องการใช้ภาพถ่ายขาวดำลงสีไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ใดจึงควรใช้ประกอบร่วมกับเอกสารอื่น ๆ เสมอเพื่ออ้างอิงความถูกต้อง ในด้านการใช้งานลักษณะอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นว่าหากเป็นวัตถุประสงค์การใช้งานส่วนตัว เช่น ภาพบุคคลในครอบครัวที่ล่องลับไปแล้ว หรือภาพเคารพของบุคคลในอดีต เช่น พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง พระเกจิอาจารย์ ถือเป็นสิทธิ์ส่วนบุคคลของผู้ครอบครองและไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องของสีในภาพมากนักเนื่องจากเป็นการมีไว้เพื่อเคารพบูชา ไม่ได้ใช้เพื่อเป็นหนึ่งเครื่องมือของการศึกษาทางประวัติศาสตร์ หากมีความต้องการนำไปเผยแพร่ต่อในช่องทางสื่อที่เป็นสาธารณะในลักษณะต่าง ๆ ซึ่ง ผู้เป็นเจ้าของภาพควรเน้นย้ำสถานะความเป็น “ภาพถ่ายลงสี” ให้แก่ผู้นำไปใช้ให้ชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ผู้พบเห็น

ความคิดเห็นของผู้ใช้ทั่วไปที่มีประสบการณ์การเข้าชมและใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีจากแหล่งให้บริการต่าง ๆ โดยผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นผู้ชื่นชอบการศึกษาประวัติศาสตร์จากภาพถ่าย โดยมีความสนใจในประวัติศาสตร์ของตัวบุคคลเป็นพิเศษ รองลงมาคือ เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ลักษณะทางชาติพันธุ์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพถ่ายตามลำดับ ผู้ใช้งานทั่วไปส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การเข้าไปชมรูปภาพลงสีเพื่อสนทนากัน รองลงมาเป็นการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ในด้านวิธีการลงสี ผู้ใช้งานทั่วไปส่วนใหญ่ไม่เคยลงสีภาพถ่ายขาวดำด้วยตนเองและไม่ทราบวิธีการลงสีภาพถ่ายว่ามีลักษณะอย่างไร ไม่สามารถแยกแยะลักษณะของวิธีการได้ มีการนำไปใช้งานในหลากหลายลักษณะ เช่น ส่งต่อในพื้นที่สื่อออนไลน์ของตนเอง นำภาพไปพิมพ์เป็นแผ่นภาพเพื่อเคารพบูชาหรือจัดแสดง ใช้ประกอบรายงานและเอกสาร ในส่วนข้อคิดเห็นต่อภาพถ่ายขาวดำลงสีในปัจจุบัน ผู้ใช้งานทั่วไปให้ความเชื่อถือว่ามีความถูกต้องและใกล้เคียงของจริงอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง โดยพิจารณาจากผู้เผยแพร่ภาพลงสีที่มีความน่าเชื่อถือและมีข้อมูลอ้างอิงชัดเจน สามารถนำไปใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ได้ในระดับหนึ่ง ผู้ใช้งานทั่วไปให้คุณค่าด้านความสวยงามทางศิลปะของภาพถ่ายลงสีว่าเป็นการช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับภาพต้นฉบับขาวดำ ไม่คิดว่าเป็นการลดทอนคุณค่าของภาพต้นฉบับ และเห็นด้วยด้านการเรียบเรียงแนวทางในการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อศึกษาทางประวัติศาสตร์สำหรับบุคคลทั่วไป

อภิปรายผล

การศึกษาการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย จากผลการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

ภาพถ่ายถือเป็นหนึ่งในหลักฐานที่ใช้ตีความทางประวัติศาสตร์ แต่การใช้ภาพถ่ายในการศึกษาทางประวัติศาสตร์นั้นก็ยังมีข้อกังขาและข้อควรต้องพิจารณาหลายประการ แม้กระทั่งภาพถ่ายต้นฉบับไม่ว่าจะเป็นภาพถ่ายสีหรือภาพถ่ายขาวดำนั้น หลายภาพยังมีการถกเถียงถึงความเป็นจริงในภาพถ่ายที่ผู้ใช้ทั่วไปมักจะคาดคิดไปเองว่า ภาพไม่มีทางโกหกและจะถ่ายทอดความจริงที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ เรื่องนี้ส่งผลให้ผู้ใช้ทั่วไปสับสนค่านึง ถึงปัจจัยเรื่องเวลาของภาพถ่ายและปัจจัยเรื่องมุมมองซึ่งเกิดจากช่างภาพที่บันทึกภาพถ่ายนั้น เมื่อภาพถ่ายถูกเลือกความจริงในช่วงเวลาหนึ่งไปแล้ว การนำเสนอความจริงในภาพถ่ายนั้นอาจไม่ใช่ความจริงทั้งหมด การใช้งานภาพถ่ายเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์จึงควรเป็นวิธีที่ทำร่วมกับการสืบค้นเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดภาพของความจริงในเรื่องรายนั้นชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภาพถ่ายขาวดำลงสีนั้นเป็นการเติมสีเข้าไปใหม่จากของเดิม ซึ่งการเพิ่มเติมสิ่งใหม่เข้าไปในภาพในช่วงเวลาที่ห่างออกไปจากการบันทึกภาพนั้น จึงเป็นการสร้างปัจจัยเรื่องความจริงในภาพถ่ายเพิ่มมากขึ้นในบางกรณี เช่น ภาพที่ถูกลงด้วยจินตนาการของผู้ลงสีเอง ปราศจากการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มาสนับสนุน จะเป็นการสร้างภาระให้กับการนำไปใช้งานมากกว่าการใช้ภาพต้นฉบับที่ไม่ได้ถูกแต่งเติม ฉะนั้นภาพถ่ายขาวดำลงสีสำหรับผู้เชี่ยวชาญการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ในปัจจุบันจึงเป็นการให้คุณค่าด้านความงามในศิลปะ เป็นเครื่องมือในการจูงใจให้บุคคลทั่วไปมีความสนใจในประวัติศาสตร์มากกว่าการใช้เป็นเครื่องมือศึกษาทางประวัติศาสตร์โดยตรง ในด้านการใช้งานในวัตถุประสงค์อื่น ๆ ผู้ใช้ทั่วไปส่วนหนึ่งมีภาพถ่ายขาวดำลงสีไว้ในครอบครองในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง เกจิอาจารย์ บุคคลในครอบครัวที่ล่วงลับไปแล้ว หรือภาพถ่ายของตนเองในอดีตที่เป็นภาพขาวดำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ลักษณะส่วนตัว เช่น การเคารพบูชา การระลึกถึงผู้ที่จากไปหรือการเก็บสะสมเพื่อชื่นชม เมื่อพิจารณาถึงความถูกต้องของสีในภาพถ่ายที่อาจมีความไม่ถูกต้องอยู่บ้าง แต่สามารถยอมรับได้ในเรื่องความสวยงาม และไม่นำไปใช้งานเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์

ความน่าเชื่อถือในด้านการใช้งาน

ภาพถ่ายขาวดำลงสีในปัจจุบันนั้น แม้จะมีความพยายามจากนักลงสีภาพถ่ายเพื่อให้เกิดความใกล้เคียงสมจริงจากการสืบค้นข้อมูลเอกสารอ้างอิง ตัวผู้ลงสีภาพถ่ายเองก็ยังไม่สามารถรับรองความถูกต้องได้ทั้งหมด ดังนั้นความน่าเชื่อถือของภาพถ่ายขาวดำลงสีจึงไม่ได้เกิดจากตัวภาพถ่ายเองทั้งหมด แต่เกิดจากการสืบค้นข้อมูลและหลักฐานอ้างอิงของผู้ลงสี ร่วมกับคำอธิบายภาพที่เผยแพร่ออกมาพร้อมกันเป็นเครื่องช่วยยืนยันความถูกต้องน่าเชื่อถือของภาพถ่ายขาวดำลงสี หากต้องการใช้เพียงแค่ตัวภาพถ่ายอาจไม่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการอ้างอิง ซึ่งในปัจจุบันนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ภาพถ่ายขาวดำลงสีนั้นมีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับหนึ่ง โดยเกิดจากเนื้อหาในภาพถ่ายต้นฉบับอยู่แล้ว ในส่วนของสีที่เกิดขึ้นในภาพต้องพิจารณาจากความสามารถ ทักษะ และการค้นคว้าข้อมูลอ้างอิงของผู้ลงสีที่เป็นตัวกำหนดความน่าเชื่อถือของภาพลงสีนั้น ๆ ซึ่งตัวผู้นำไปใช้งานต้องพิจารณาให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของแต่ละภาพก่อนตัดสินใจนำไปใช้งาน

บุคลากร

ในอดีตการลงสีภาพถ่ายถือเป็นทักษะที่หาผู้ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากต้องใช้การฝึกทั้งวิชาการด้านการถ่ายภาพและวิชาด้านวาดเขียนที่ต้องใช้เวลาฝึกฝนนานจึงจะมีความชำนาญและประณีต ในปัจจุบันการลงสีภาพถ่ายลดบทบาทลงไปจากวงการถ่ายภาพเนื่องจากการเข้ามาของฟิล์มสีและกล้องดิจิทัล การลงสีภาพถ่ายเปลี่ยนไปทำหน้าที่ในการลงสีลงบนภาพถ่ายขาวดำในอดีตเพื่อสันทนาการ ศิลปะ หรือเพื่อการศึกษา สิ่งที่มีความคล้ายคลึงกับในอดีตคือการลงสีในปัจจุบันยังเป็นที่ต้องใช้ฝีมือ ใช้ความประณีตและฝึกฝนเพื่อให้ได้ภาพที่มีความสวยงามสมจริง แต่การจะลงสีภาพถ่ายให้มีคุณค่า มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือนั้นจำเป็นต้องใช้ผู้ลงสีที่มีความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะประวัติศาสตร์เฉพาะด้านในภาพถ่ายขาวดำที่ตนลงสี เราจึงจะเห็นได้ว่า การลงสีภาพถ่ายของแต่ละบุคคลที่มีการเผยแพร่ นั้น จะมีลักษณะของภาพที่ผู้ลงสีมีความเชี่ยวชาญ ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลมาเป็นอย่างดี เช่น ผู้ลงสีที่มีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องบิน เครื่องราชอิสริยาภรณ์มักนิยมและเผยแพร่ภาพลงสีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเครื่องบินหรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น อีกทั้งผู้ลงสีภาพมักไม่ได้ทำการลงสีภาพเป็นอาชีพหลักหากแต่ทำในช่วงเวลาว่างหรือเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น การจะลงสีแต่ละภาพต้องใช้เวลาทั้งในด้านการค้นคว้าและการลงสี ทำให้ผู้ที่ดำเนินการลงสีภาพถ่ายอย่างจริงจังมีจำนวนค่อนข้างน้อย และจำกัดอยู่ในแวดวงผู้สนใจด้านประวัติศาสตร์เป็นหลัก รวมถึงไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้เมื่อมีผู้ลงสีเลิกทำงานลงสีแล้ว จะไม่มีใครมาทำหน้าที่ลงสีทดแทนต่อไป

ด้านกระบวนการ

ปัจจุบันเกือบทั้งหมดของภาพลงสีที่เผยแพร่ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้น เป็นการลงสีด้วยวิธีลงสีด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่มีให้ความละเอียดและสมจริง เป็นที่ยอมรับมากที่สุดทั้งจากตัวผู้ลงสีเองและผู้ชมภาพลงสี แม้จะมีระบบปัญญาประดิษฐ์เป็นทางเลือกในการลงสี แต่มักจะได้ผลออกมาไม่เป็นที่พึงพอใจมากนักทั้งในด้านความงามและความถูกต้อง อาจมีแหล่งเผยแพร่บางแห่งเลือกใช้การลงสีผ่านระบบปัญญาประดิษฐ์ แต่ยังคงนำมาตกแต่งเก็บรายละเอียดในโปรแกรมตกแต่งภาพอีกครั้งก่อนเผยแพร่ เนื่องจากการลงสีภาพด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ยังไม่สามารถให้ความประณีตสมจริงในระดับที่น่าพึงพอใจได้ ในส่วนของการลงสีภาพด้วยมือแบบระบายสีสามารถพบเห็นได้แต่เพียงการเผยแพร่ในเชิงการอนุรักษ์เทคนิค เนื่องจากการลงสีภาพถ่ายนั้น เป็นวิชาที่ไม่มีการเรียนการสอนกันอย่างเป็นทางการทั้งในและนอกสถานศึกษา ในอดีตการลงสีภาพเป็นการลงสีด้วยมือแบบระบายสี มักจะเป็นวิธีใช้การถ่ายทอดฝึกหัดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เมื่อไม่มีผู้สืบทอด ทักษะนั้นจะค่อย ๆ เลือนหายไปทำให้ในปัจจุบันพบเห็นเทคนิคการลงสีด้วยมือแบบระบายสีได้น้อยมาก และผู้ที่ยังสามารถทำได้ก็มีอายุค่อนข้างสูงและไม่ค่อยมีผู้สืบทอดทักษะนี้ การลงสีด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์จึงเป็นทางเลือกของนักลงสีภาพในปัจจุบันที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ภาพลงสีเพื่อเผยแพร่ตามวัตถุประสงค์ของตนเอง การลงสีด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพในประเทศไทยยังพบเนื้อหาที่ถูกบันทึกเรียบเรียงในภาษาไทยน้อยมาก ทำให้ผู้ที่มีความสนใจต้องศึกษาและทดลองด้วยตนเองจากเนื้อหาสื่อออนไลน์ต่าง ๆ จากต่างประเทศที่มีการเผยแพร่เป็นหลัก

ด้านเทคโนโลยี

ปัจจุบันพบว่ามีความตื่นตัวในวงการเทคโนโลยีเกี่ยวกับการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการลงสีภาพถ่ายทั้งในภาครัฐและเอกชน เช่น เว็บไซต์ colourise.sg ผู้ให้บริการลงภาพถ่ายที่พัฒนาโดย Open Government Products ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานเทคโนโลยีของรัฐบาลสิงคโปร์ ที่ใช้เทคโนโลยี deep learning ในการช่วยแปลงภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ใช้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนในสิงคโปร์เรียนรู้ประวัติศาสตร์จากภาพถ่าย เว็บไซต์ Ancestry.com เว็บไซต์ผู้ให้บริการบันทึกลำดับวงศ์ตระกูลที่ใหญ่ที่สุดในโลกได้ร่วมมือกับบริษัท Photomyne บริษัทผู้ให้บริการแอปพลิเคชันด้านการสแกนไฟล์เอกสารและรูปภาพในการพัฒนาระบบ Colorize เพื่อใช้ในการเก็บบันทึกและลงสีรูปภาพลำดับวงศ์ตระกูลของผู้ใช้บริการในเว็บไซต์ Ancestry.com หรือการที่โปรแกรมตกแต่งภาพชื่อดังอย่าง Adobe Photoshop เพิ่มคำสั่ง Colorize เข้ามาในชุดคำสั่ง Natural Filters ตั้งแต่เวอร์ชันปี ค.ศ. 2021 แม้กระทั่งบริษัทอย่าง Google ก็ยังเพิ่มชุดคำสั่ง Colorize เข้าไปใน Google Photo แม้การลงสีด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันจะยังไม่สามารถให้ความถูกต้อง สวยงาม หรือประณีตได้ทั้งหมดเทียบเท่ากับการลงสีด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพบนคอมพิวเตอร์ แต่จากแนวโน้มในปัจจุบัน อาจจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการนำภาพถ่ายลงสีไปใช้งานเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) การเลือกใช้งานและวิเคราะห์ภาพถ่ายขาวดำลงสี

การเลือกใช้และพิจารณาภาพถ่ายขาวดำลงสีเพื่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ผู้มีความต้องการใช้งานควรพิจารณาจากเนื้อหาของภาพถ่ายเป็นหลัก เนื่องจากภาพถ่ายมีเอกลักษณ์ในการบอกเล่าเรื่องราวต่างจากเอกสารประเภทอื่น ๆ ในภาพถ่ายขาวดำเดียวอาจมีเนื้อหาหรือรายละเอียดปลีกย่อยอยู่นอกเหนือจากเนื้อหาหลักของภาพ จากนั้นจึงทำการพิจารณาเรื่องการลงสี โดยพิจารณาจากประสบการณ์ ฝีมือ ทักษะและการสืบค้นของผู้ลงสี และคำสีที่ดูสมจริงหรือเกินจริง เนื่องจากบางภาพผู้ลงสีอาจใช้สีที่มีความสด สว่างเกินจริง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในเรื่องความสวยงามและองค์ประกอบของภาพ เพราะแม้จะเป็นภาพถ่ายเดียวกันการลงสีจากผู้ลงสีแต่ละบุคคลนั้นก็มีความแตกต่างกันไปตามทักษะ ฝีมือ และการสืบค้น รวมถึงจินตนาการของผู้ลงสี ผู้ใช้งานควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาความน่าจะเป็นต่าง ๆ ทั้งทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ เช่น สีของต้นไม้ สีของภูมิประเทศ สีของเสื้อผ้าจากการย้อนในช่วงเวลานั้น หรือการเปรียบเทียบกับสิ่งใกล้เคียงต่าง ๆ ที่หลงเหลืออยู่ ทั้งนี้ ผู้ใช้งานไม่ควรนำภาพไปใช้งานโดยตรงหากยังขาดข้อมูลอ้างอิงที่เชื่อถือได้ แต่ควรใช้ภาพถ่ายเดียวกันที่ยังไม่มีการลงสีเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่เกิดขึ้น หากมีความจำเป็นต้องนำมาใช้ เช่น ในบริบทที่กล่าวถึงเรื่องสีในภาพโดยตรง ผู้ใช้งาน

ควรระบุว่าเป็นภาพลงสีใหม่ ที่อาจมีความถูกต้องไม่ครบถ้วน 100% เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างความเข้าใจผิดหรือความสับสนแก่ผู้เข้ามาพบเห็นหรือผู้ใช้งานในลำดับถัดไปที่อาจไม่มีประสบการณ์ในการพิจารณาภาพและไม่สามารถแยกแยะความถูกต้องได้ครบถ้วน

ภาพที่ 17 ภาพถ่าย MigrantMother ที่ถูกนำมาลงสีใหม่แสดงความคลาดเคลื่อนในการลงสีภาพเดียวกันจากผู้ลงสีหลายบุคคล

Note: From © Sakkarin Suttisarn 23/11/2021

2) การศึกษาคำอธิบายภาพถ่ายขาวดำลงสี

ในการใช้งานภาพถ่ายขาวดำลงสี คำอธิบายภาพที่ผู้ลงสีเผยแพร่ถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ช่วยยืนยันความถูกต้องน่าเชื่อถือของภาพถ่าย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนคำบรรยายภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในภาพถ่าย ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล สถานที่ สิ่งของหรือพิธีกรรม และส่วนที่อธิบายถึงลักษณะทางกายภาพสภาพแวดล้อมคือ สีภายในภาพถ่าย ผู้ใช้งานควรศึกษาคำอธิบายภาพโดยละเอียดและพิจารณาถึงแหล่งที่มา การอ้างอิง หรือบรรณานุกรมที่ผู้ลงสีภาพแนบมาในคำอธิบายภาพ แล้วนำไปสืบค้นต่อเพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลเป็นการขยายฐานการสืบค้นให้กว้างขึ้นเพื่อความถูกต้องของข้อมูลภาพถ่ายที่ต้องการนำไปใช้งาน รวมถึงผู้ลงสีภาพถ่ายควรมีการให้ข้อมูลในคำอธิบายอย่างครบถ้วน ใส่การอ้างอิงข้อมูลเนื้อหาที่นำมาเผยแพร่ และที่มาของสีที่ลงสีในภาพหากมีเอกสารหรือหลักฐานยืนยันชัดเจน ทั้งนี้ ผู้เผยแพร่ไม่ควรใส่เพียงหัวเรื่องหรือคำพาดหัวประกอบเพียงอย่างเดียว เนื่องจากเป็นเรื่องยากต่อการยืนยันความถูกต้องและการสืบค้นต่อของผู้ใช้งานลำดับถัดไป

3) การพิจารณานำภาพถ่ายขาวดำลงสีไปใช้งาน

การนำภาพถ่ายขาวดำลงสีไปใช้งานนั้นสามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์การใช้งานได้ 2 ลักษณะคือ 1) การใช้งานด้านสันตนาการทางศิลปะ และ 2) การใช้งานด้านการศึกษาทางประวัติศาสตร์ หากเป็นวัตถุประสงค์ด้านศิลปะนั้น ผู้ใช้งานสามารถเลือกใช้ได้ตามความพึงพอใจ เนื่องจากการให้คุณค่าแบบงานศิลปะ ความพึงพอใจนั้นเกิดจากตัวผู้ใช้ที่รู้สึกชื่นชอบและพึงพอใจต่อภาพนั้น ๆ และต้องการเผยแพร่ส่งต่อให้ผู้อื่นรับชมความงามนั้นร่วมกัน ในกรณีนี้ผู้ใช้งานควรใช้วิธีการส่งต่อโดยตรงจากผู้เผยแพร่ ไม่ควรบันทึกรูปภาพนั้นและนำมาเผยแพร่เอง แต่ควรให้ข้อมูลและคำอธิบายภาพมาแสดงผลร่วมกับภาพลงสีด้วย เพื่อให้ผู้ใช้คนถัดไปได้รับรู้ในเนื้อหาของภาพอย่างครบถ้วนและถูกต้อง เป็นการอ้างอิงถึงผู้เผยแพร่และมารยาทที่ควรพึงกระทำ ในวัตถุประสงค์การใช้งานด้านการศึกษาทางประวัติศาสตร์นั้น หากมีความจำเป็นและไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้งานได้ การนำไปใช้งาน

ควรเป็นการนำไปใช้ในบริบทเกี่ยวข้องกับเรื่องสีในภาพถ่ายโดยตรงหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่มีเรื่องสีเข้ามาเกี่ยวข้อง และควรเลือกภาพถ่ายขาวดำลงสีที่มีความน่าเชื่อถือจากผู้เผยแพร่ที่มีการศึกษาค้นคว้าและมีข้อมูลอ้างอิงอย่างชัดเจน ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง หากเป็นการเผยแพร่ต่อในสื่อสังคมออนไลน์มีข้อพึงปฏิบัติ เช่นเดียวกับการใช้งานด้วยวัตถุประสงค์ด้านความสวยงามทางศิลปะ คือการผู้ใช้งานควรใช้วิธีการส่งต่อโดยตรงจากผู้เผยแพร่ ไม่ควรบันทึกรูปภาพนั้นและนำมาเผยแพร่เอง ในส่วนการนำไปเผยแพร่ในเอกสาร การนำไปใช้งานเบื้องต้นควรแจ้งผู้ลงสีภาพเพื่อขออนุญาตนำภาพไปใช้ การลงภาพในเอกสารควรมีการกล่าวถึงภาพนั้นอย่างชัดเจนว่าเป็นภาพถ่ายที่ถูกลงสีขึ้นมาใหม่ อ้างอิงความถูกต้องสมจริงได้ในระดับใด และอ้างอิงถึงเนื้อหาในภาพถ่ายที่ลงสีอย่างชัดเจนว่าต้องการระบุถึงส่วนใดของภาพ เช่น เครื่องแบบหรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น รวมถึงการอ้างอิงข้อมูลจากผู้ลงสีอย่างครบถ้วน

References

- Anuphongphat, N. (2014). *Phāp kap kānsuksā prawattisāt [Picture with Historical Study]*. Bangkok: suksala.
- Chamnanpa, N. (2010). *Phāpthāikapngānprawatsātsinlapa [Photography and history of art]* [Thesis], Silpakorn University.
- Colorize Images. (2020). *Colorize Images Application Banner*. Google Play. https://play.google.com/store/apps/details?id=ml.colorize.app&hl=en_US&gl=US&pli=1.
- Dailynews. (2022, August 18). *Sombat Mēthanī [Sombat Metanee]* [Photograph]. <https://www.dailynews.co.th/news/1372916>.
- Elisavet Kozak, E. (2017, September 16). *The Kingdom of the Fairies (1903)* [Picture]. Kozak's Classic Cinema. <https://www.kozakscinemas.com/the-kingdom-of-the-fairies-1903>.
- Genova, A. (2016, December 14). The Story Behind the Colorization of a Controversial Benetton AIDS Ad. *TIME*. <https://time.com/4592061/colorization-benetton-aids-ad>.
- Growcoot, M. (2022, October 7). 'AI Doesn't Do the Past Justice' says Talented Civil War Portrait Colorize. Peta Pixel. <https://petapixel.com/2022/10/07/ai-doesnt-do-the-past-justice-says-talented-civil-war-portrait-colorizer>.
- Hanfifa, P. (2021). *Unknow* [Print]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=5191782327503826&set=pb.100000163316604.-2207520000.&type=3>.
- Hand-colouring of photographs. (2019, September 4). *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Hand-colouring_of_photographs.
- Henisch, H.K., & Henisch, B. (1996). *The painted photograph 1939-1914: Origins*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.
- Hill, L. L., & McCarty, W. (1973). *A treatise on daguerreotype. The Literature of photography*. New York: Arno Press.

- Hoontrakul, A., (2021). *Chayajittakorn: An Oral History, a Personal Account, and Some Family Banter* [Photograph]. Writing Foto. <https://writingfoto.wordpress.com/2021/08/07/chayajittakorn-an-oral-history-a-personal-account-and-some-family-banter>.
- Inkov, I. (2015, September). *Ansel Adams zone system* [Image]. Research Gate. https://www.researchgate.net/figure/Ansel-Adams-zone-system_fig1_281589161.
- Khumphuang, K. (2018, March 21). *rīwio nangsī khōngkhwan hāng mittraphāp Great and Good Friends* [Book Review: *Gifts of Friendship, Great and Good Friends*]. Queen Sirikit Museum of Textiles. <http://www.qsmtthailand.org/th/news/รีวิวหนังสือ-ของขวัญแห่ง>.
- Lehmann, S. (2012, March). *Hand-tinting of Photographs in the Studio of T. Enami* [Photograph]. Research Gate. https://www.researchgate.net/figure/Unknown-Hand-tinting-of-Photographs-in-the-Studio-of-T-Enami-half-tone-image-published_fig4_265151798.
- Mallick, H. (2021, April 19). *Digital manipulation of genocidal photos shows that seeing is no longer believing* [Photograph]. https://www.thestar.com/opinion/star-columnists/2021/04/19/digital-manipulation-of-genocidal-photos-shows-that-seeing-is-no-longer-believing/article_5704925f-4b03-5dc2-bc1a-9f0e80f7d35e.html.
- Nicholson, T. (2020, October 1). YouTubers are upscaling the past to 4K. Historians want them to stop. WIRED. <https://www.wired.co.uk/article/history-colourisation-controversy>
- Peshin, A. (2017, December 4). *How Are Black And White Films Colorized?*. Science ABC. <https://www.scienceabc.com/innovation/how-are-black-and-white-films-colored.html#digital-colorization>.
- Prapantip. (2013, April 6). *Phāphāikhāodamlongsīfun Lūangphōdēng Watkhaobandaiith* [Black and white photo with powder coating of Luang Pho Daeng, Wat Khao Bandai It] [Print]. Prapantip <https://mail.prapantip.com/amulet/detail/233469/102079/ภาพถ่ายขาวดำลงสีฝุ่น+หลวงพ่อด่าง+วัดเขabanไดอิฐ>.
- Rodness, R. (2021, May 18). *The Controversial History of Colorizing Black-and-White Photos*. Peta Pixel. <https://petapixel.com/2021/05/18/the-controversial-history-of-colorizing-black-and-white-photos>.

- Saito, Y. (1989). Contemporary Aesthetic Issue: The Colorization Controversy. *The Journal of Aesthetic Education*, 23(2). 21–31.
- Schneider, J. (2021, April 12). *Colorization Artist Slammed for Adding Smiles to Genocide Victims*. Peta Pixel. <https://petapixel.com/2021/04/12/colorization-artist-photoshops-smiles-on-to-cambodian-genocide-victims>.
- Siamcolorization. (2021, May 27). *Dara Rasmi* [Photograph]. Facebook. <https://www.facebook.com/Siamcolorization/photos/pb.100044236578943.-2207520000/4008880809148694/?type=3>.
- Tantivithayapitak, W. (2020, September 17). *Phāpyon Thēknōlōyībanthukphāpyukbōrānthīchu Čhotčham Rūrangrāo khwāmsongčham Prawatsāt Rawāngyuksamai*, [Phapyon Ancient recording technology that can remember stories, memories, history between the ages]. The CLOUD. <https://readthecloud.co/glass-plate-negatives/page/28>.
- The Face of AIDS By Therese Frare and The Face of AIDS. 1990, as seen in United Colors of Benetton* [Photograph]. (2016, December 14). Time. <https://time.com/4592061/colorization-benetton-aids-ad>.
- Tsaftaris, S., Casadio, F., & Katsaggelos K. A. (2014). A novel visualization tool for art history and conservation: Automated colorization of black and white archival photographs of works of art. *Studies in Conservation*, 125-135.
- Vink, J. (2021, April 10). *Matt Loughrey in Vice is not colourising S21 photographs. He is falsifying history*. [Photograph]. Twitter. <https://twitter.com/vinkjohn/status/1380876964467249156/photo/1>.
- Xin, J., Zhonglan, L., Ke, L., Dongqing, Z., Xiaodong, L., Xingfan Zh., Ziyin, Zh., Qilong, S., and Qingyu Liu. (2021). Focusing on Persons: Colorizing Old Images Learning from Modern Historical Movies. *Proceedings of the 29th ACM International Conference on Multimedia*, 21, 1176–1184. <https://doi.org/10.1145/3474085.3481544>.